

& Diakonie Parochie

Een uitgave
van het LKDB

Jaargang 24

Nummer 3

**September
2011**

Diaconale kernwoorden. *Diakon-woorden en Zorg voor de naaste.*

Werken van Barmhartigheid en M25 groepen
Henk Meeuws: "Waar menslievendheid en minnen is, daar is God"
Nominaties Diaconieprijs Bisdom Rotterdam
Ex Caritate. Handboek actieve vrouwelijke zustercongregaties

Inhoud

Ter inleiding	1
Zorg voor de naaste in het NT	2
Werken van Barmhartigheid en M25 groepen	7
Henk Meeuws: "Waar menslievendheid en minnen is, daar is God"	11
Uitreiking Diaconale Prijs Arnhem	15
Nominaties Diaconieprijs Bisdom Rotterdam	17
Dag van de Caritas Bisdom Haarlem-Amsterdam	19
Sociale Studiedag Bisdom Roermond	21
Studiedag waarde van de arbeid Bisdom Breda	23
Project Kerk In Platteland van start in aartsbisdom Utrecht	25
Project maatschappelijke stage jongeren bisdom Den Bosch	27
Fietstocht en kunst Werken van Barmhartigheid	29
Bezoek aan Kantonrechtbank Rotterdam en debat SchuldHulpMaatje	31
Voor <i>anker</i> boekbespreking	33
<i>Ex Caritate</i> boekbespreking	34
Arbeid en menselijke waardigheid	37
Agenda en weetjes	39
Cordaid Programma Nederland	40
Colofon	
Meditatief: <i>Aandacht</i>	

Redactioneel

Het tijdschrift *Diakonie & Parochie* wil ingaan op ontwikkelingen rond diaconie in parochies, Parochiële Caritas Instellingen en katholieke gemeenschappen. Inhoudelijke ontwikkelingen, beleidsmatige ontwikkelingen, oogst van conferenties en werkdagen, concrete voorbeelden, interviews met mensen in de praktijk, recensies van relevante boeken vullen de pagina's. Het aantal pagina's per nummer is uitgebreid. Zo kan *Diakonie & Parochie* uitgroeien naar een praktisch katholiek diaconaal tijdschrift. Voor redactionele contacten: crijns@ziggo.nl

Ter inleiding

Hub Crijns

[Foto Peter de Bie]

Het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad is een van de partners bij de uitvoering van het oecumenisch onderzoek *Armoede in Nederland*, waarin de diaconale hulp van kerken aan individuen en groepen in kaart is gebracht. Het onderzoek is in november 2010 gepresenteerd en de resultaten zijn terug te vinden op o.a. www.armekant-eva.nl. In de meeste bisdommen wordt er dit jaar verder gewerkt met de resultaten van dit onderzoek en staat armoede in Nederland op de agenda. Ook in dit nummer treft u informatie over armoede en diaconie aan, evenals over de toenemende schulden van huishoudens en hoe daar vanuit kerken een diaconaal antwoord op wordt ontwikkeld.

Het handboek diaconiewetenschap *Barmhartigheid en gerechtigheid*, dat in 2004 is verschenen, heeft veel diensten bewezen in de afgelopen jaren als het gaat om scholing en deskundigheidsbevordering rond diaconie. Zowel op de universiteiten en hogescholen, als in de bisdommen en parochies. Sinds het verschijnen is de wetenschappelijke ontwikkeling natuurlijk niet stil blijven staan. De hernieuwde redactie heeft de afgelopen jaren het wetenschappelijk onderzoek op diverse terreinen gevolgd en omgezet in lezenswaardige studies en artikelen. Het boek *Diaconie in beweging. Handboek diaconiewetenschap* verschijnt begin december. Op de ochtend van vrijdag 2 december presenteren uitgeverij Kok en landelijk bureau DISK dit bijzondere tweede deel van het handboek. Voor verder gegevens over het programma kijkt u op www.disk-arbeidspastoraat.nl en natuurlijk op www.rkdiaconie.nl.

Ander diaconaal onderzoek is met noeste arbeid verricht door Henk Meeuws, naast vele activiteiten en rollen, ook voorzitter van

het Katholiek Landelijk Diaconaal Beraad. Henk heeft onlangs het werk aan zijn dissertatie *Diaconie* afgerond en de zomermaanden gebruikt voor de laatste handlegging aan het boek. Op dinsdag 18 oktober verdedigt hij in het openbaar zijn proefschrift. De redactie van uw spraakmakende tijdschrift heeft de jonge doctor in wording stevig bevraagd over zijn motivatie voor dit werkstuk, de inhoud ervan en zijn bedoelingen ermee. U kunt smullen van het interview met Henk Meeuws, die zijn theoretische beschouwingen, die lang niet even gemakkelijk zijn, kort samenvat: "Waar menslievendheid en minnen is, daar is God".

Er wordt wel eens gemompeld dat er in de bisdommen weinig gedaan wordt rond diaconie. Als u dit nummer doorleest, zult u merken, dat zulke zinnen eerder komen van mensen, die er minder van af weten, dan van mensen die ermee van doen hebben. Het afgelopen kwartaal kende elk bisdom wel een belangwekkende studiedag of samenschooldag, waarin zowel theorie als praktijk van diaconie onder handen is genomen. U kunt boeiende rapportages lezen over zeven activiteiten in de verschillende bisdommen en twee op het oecumenisch erf van de kerken.

Ook het tweede nummer van *Diaconie & Parochie* viel bij u als lezers en lezeressen in de smaak. De redactie kreeg rode oortjes van de complimenten. Het derde nummer van deze jaargang zal extra verspreid worden binnen de bisdommen. U krijgt dus alle kansen om u te abonneren op dit tijdschrift, waarvan de redactie hoopt dat het uw diaconale lijfblad zal worden. Het LKDB doet in ieder geval zijn best om bij de tijd en de actualiteit te blijven. Voor al uw reacties, meningen en graag uw artikelen kunt u terecht bij eindredacteur Hub Crijns. Adres: crijns@ziggo.nl.

De zorg voor de mens in nood in het Nieuwe Testament

Jozef Wissink is hoogleraar praktische theologie aan de Universiteit Tilburg

Op welke kernwoorden gronden we onze christelijke zorg voor de naaste, die we de kern noemen van diaconaal handelen? Jozef Wissink onderzoekt de bronnen in het Nieuwe testament. Hij gaat daarbij niet meer te rade bij de *diakon*-woorden, en vooral bij de parabel van de barmhartige Samaritaan.

De *diakon*-woorden

Wanneer een katholiek lid van de parochiële caritas of van de werkgroep Kerk en Samenleving of een reformatische medewerker in het diakonaat of een christelijk geïnspireerd maatschappelijk werker of politicus op zoek is naar aanwijzingen uit het Nieuwe Testament voor zijn of haar werk, is de neiging groot, om op de teksten af te vliegen, waar het Nieuwe Testament spreekt over *diakonia*, *diakonoi* en *diakonein*. De reden is, dat de reformatische theologie vanouds en de katholieken in Duitsland en Nederland vanaf de zestiger jaren van de vorige eeuw het woord diakonie en diakonaat zijn gaan gebruiken voor de inzet van christenen voor een rechtvaardige en barmhartige samenleving en voor de zorg voor mensen in nood vanuit de kerken. De betreffende woorden werden vertaald met 'dienen' en riepen dus sinds die tijd de associatie op van zorg voor en solidariteit met mensen in lijfelijke en psychische nood.

Barmhartige Samaritaan
Amstelhofpoort
Nieuwe Herengracht Amsterdam

Dat dit niet helemaal klopte, was op zich wel duidelijk: als Paulus spreekt over de *diakonia* van de verkondiging en de *diakonia* van het apostelambt, bedoelt hij natuurlijk niet direct de verpleging van zieken, het runnen van een voedselbank en de financiële steun aan werklozen. Daarom werd er, tot in *Barmhartigheid en gerechtigheid*. *Handboek diaconiewetenschap*

(Crijns e.a. 2004, 11-12) toe, onderscheiden tussen een engere en een bredere betekenis. Thans weten we o.a. door het onderzoek van de Australische exegeet John Collins (*Deacons and the Church. Making connections between old and new*, 2002) dat het niet alleen 'niet helemaal' klopte, maar vrijwel niet klopt. Wie bij de *diakonia*-woorden begint en goed leest, komt met name bodes en berichten, ambassadeurs en ministers (hofdienaars), helpers van bisschoppen (*episkopoi*) en catecheten tegen. In het algemeen komt hij mensen tegen, die in opdracht van iemand iets bemiddelen naar een ander. Dat kan een enkele keer ook het organiseren van de voedseluitdeling zijn, zoals in Hand. 6. Bij het zoeken naar inspiratie voor en oriëntatie bij het caritas-werk, de steun aan armen en het streven naar een barmhartige en rechtvaardige samenleving kunnen we beter niet inzetten bij de *diakonia*-teksten. Voor die zoektocht moeten we de zaak omkeren: we

kijken vanuit de activiteiten van de kerken en van christelijke groeperingen, van personen op het gebied van zorg voor arme mensen en van zorg voor goede sociale structuren, naar het Nieuwe Testament. We zoeken teksten, die wel op dat soort activiteiten te betrekken zijn. Wanneer we teksten op dat criterium gezocht hebben, kunnen we altijd nog verrast worden doordat woorden van de stam *diak*- er alsnog in voorkomen.

Diaconaal handelen

We gaan dus uit van het handelen vanuit en door kerken, en andere door het evangelie

geïnspireerde groepen en bewegingen, dat gericht is op het voorkómen, opheffen, verminderen dan wel mee uithouden van lijden en sociaal-maatschappelijke nood van individuen en groepen mensen en op het scheppen van rechtvaardige verhoudingen in kerk en samenleving (Crijns e.a. 2004, 392). Het doel van onze tocht langs algemeen als voor de diakonie der kerken belangrijk erkende Nieuwtestamentische teksten is, dat we zoeken naar inspiratie en oriëntatie voor dit type handelen.

Het gaat er dus niet om, het bewijs te leveren, dat de handelingen op dit veld, die op dit moment voorkomen, in het Nieuwe Testament ook zo voorkomen. Organisaties als *Justitia et Pax* of christelijke ziekenhuizen zoekt men in het Nieuwe Testament vergeefs. Daarmee is niets ten nadele gezegd, zowel van deze organisaties als van het Nieuwe Testament: andere tijden vragen om andere manieren van doen en van organiseren (of het nalaten daarvan). Het gaat er ook niet om rechtstreeks regels te zoeken voor de genoemde soorten van handelen. Ook daar geldt weer, dat de maatschappelijke contexten zo kunnen verschillen, dat eenzelfde manier van handelen in de ene context iets heel anders

betekent dan in een andere. Een Joods gastheer deed er zeer goed aan, om zijn gasten de voeten te wassen. Wanneer het onderstel verfrist is, voelt de hele mens zich beter. Wanneer Jezus in Joh. 13 zijn leerlingen de voeten wast, is de betekenis van zijn handelen dan ook meteen duidelijk aan zijn leerlingen. Wanneer wij in het Noordelijk halfrond de gasten met de wasbak in de handen zouden ontvangen om hun de voeten te wassen, zou dit eerder gêne wekken

dan dankbaarheid. We zoeken dus geen directe regels, maar wel momenten van herkenning en erkenning tussen ons werken in de nood van de wereld en het Nieuwe Testament, waarbij het Nieuwe Testament ons kan inspireren, bevestigen, nieuw kan doen kijken en kan corrigeren.

De naaste beminnen

Een centrale vindplaats voor de zorg voor de mens in nood is de visie van het evangelie op het naaste-zijn van de mens. In het grote dubbelge-

bod wordt de liefde tot de naaste gekoppeld aan de liefde tot God: Mat. 22, 34-40; Marc. 12, 28-31; Luc. 10, 25-37. Bij Matteüs en Marcus is het dubbelgebod een uitspraak van Jezus zelf, bij Lucas geeft de wetgeleerde dit antwoord, wanneer Jezus hem op zijn vraag, wat hij moet doen om het eeuwig leven te beërven, vraagt: 'wat staat er in de Thora geschreven? hoe lees je?' Dit verschil is daarom belangrijk, omdat Lucas helder maakt, hoezeer Jezus en zijn gesprekspartner hier op gemeenschappelijke grond staan.

Over de verhouding van de twee liefdes is veel gesproken. Soms neigde men ertoe de twee te identificeren, door slechts een liefde tot God toe te laten via de liefde tot

Frank Letterie
De barmhartige Samaritaan Putten

de naaste. Dan wordt de mystiek buiten gesloten, liefdevolle dank en eer jegens God zijn dan weggeschreven. Dat gaat te ver. Aan de andere kant is wel duidelijk, dat de twee liefdes niet te scheiden zijn. Wie zegt God te beminnen en zijn broeder haat, is een leugenaar (1 Joh. 4,20). Omgekeerd bewaart de Godsliefde de naastenliefde ervoor, dat er ook maar enig schepsel vergoddelijkt wordt.

Dat laatste bederft immers menselijke onderlinge relaties en ook de relatie van een mens tot zichzelf. Daarom moeten we de naaste ook niet beminnen vanuit heel ons hart, met heel onze ziel en met heel onze kracht en met heel je onderscheiding (Luc. 10,27). Dat is te veel eer. Tegelijk blijft het waar, dat in de Schriften wel eens wordt gewaarschuwd voor een teveel aan godsdienstigheid, maar nooit voor een teveel aan 'mensdienstigheid'. (Sake Stoppels in Crijns, e.a., 2004, 411), maar

of de te overvloedig aanwezige godsdienstigheid samenvalt met de liefde tot God is maar zeer de vraag. Religieuze snoepzucht is geen liefde voor God. Laten we het dus maar op een wederkerige *conditio sine qua non* van de twee geboden houden: ze kunnen niet zonder elkaar.

Wat betekent 'naaste'?

Voor ons thema is natuurlijk de inhoud van het tweede gebod van belang. Ik wil er vier vragen over stellen. De eerste vraag is, wat de inhoud is van het begrip 'naaste'? Het Griekse woord *plèsios* betekent op zich: de buurman, degene die je het meest nabij is. Het Hebreeuwse woord, dat Lev. 19,18 gebruikt, '*rea*', betekent: volksgenoot, maat, gezelschap. Ik noem deze betekenissen, omdat ze concreet zijn. Het woord 'naaste' is niet zomaar hetzelfde als 'medemens'. De medemens moet me nabij komen, op de huid

komen. Een medereiziger in de trein is nog slechts een medemens. Gemiddeld is daar hoffelijkheid de adequate en voldoende manier van doen. Als er plotseling met de bus iets gebeurt, bijvoorbeeld dat hij gekaapt wordt, word je van medereiziger plotseling reisgenoot. Het gebeuren maakt je tot naaste (Bouhuis-Deurloo, *Taalwegen en dwaalwegen. Bijbelse trefwoorden*, 1967, 27).

Gerard Bruning
Barmhartige Samaritaan
Sint Anthonis

Wat betekent 'beminnen'?

De tweede vraag is, wat 'beminnen' inhoudt. Het gaat om *agapè*. Dat is een liefde die behoeftigheid aan de ander kan omvatten, maar daar niet in opgaat: als ik een ander graag in de buurt heb, slechts omdat ik vermaakt wil worden, mijn seksuele honger wil stillen of een interessant gesprek wil, is het geen *agapè*. In de *agapè* wordt de alteriteit, de andersheid van de ander, gerespecteerd. Het gaat erom, dat men het er-zijn en

het welzijn van de ander als zodanig beaamt.

Wat houdt 'de naaste als jezelf beminnen' in?

De derde vraag is, wat het inhoudt om je naaste te beminnen als jezelf. Het gaat vooral om de betekenis van de woorden 'als jezelf'. Men kan deze uitspraak opvatten als: houd van je naaste, zoals je van jezelf houdt. Ieder mens is immers bedacht op zijn eigen hachje. Wees dan gelijkelijk bedacht op het hachje van de naaste. Men kan er ook in lezen: houd van de naaste, zoals je ook van jezelf moet/mag houden. Je bent aanvaard door God, aanvaard dus ook jezelf en aanvaard op dezelfde wijze de naaste. Deze uitleg heeft ook sterke papieren vanuit de rabbijnse traditie. Ik betrek de uitspraak zelf op de verbondenheid, die er van nature is tussen ieder mens en de mens, die voor hem of haar naaste wordt. Zoals Paulus in Ef. 5,28 tot de

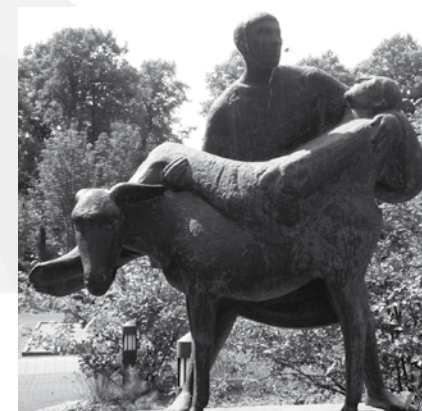
echtgenoten zegt: 'Zo behoren ook de mannen hun eigen vrouwen te beminnen, zoals hun eigen lichamen. Wie zijn eigen vrouw bemint, bemint zichzelf'. We zijn als mensen één geslacht, we vormen als het ware één lichaam. Je kunt niet een ander afschrijven, zonder jezelf te beschadigen. In de naastenliefde beaamt ik dat ik medemens ben. Dat is geen bijkomstige eigenschap van me, maar een wezenstrek: slechts in het met en voor een ander zijn, word ik wie ik ben.

Wie is mijn naaste?

De vierde vraag (wie zijn mijn naasten?) wordt in het evangelie van Lucas door de wetgeleerde gesteld, *om zich te rechtvaardigen*. Jezus had hem immers geprezen met zijn eigen antwoord op zijn vraag, te weten het dubbelgebot van de liefde. Ze verkeerden duidelijk op gemeenschappelijke grond. Ook de vraag, wie dan mijn naaste is, zal door Jezus niet als een vreemde vraag beschouwd zijn. Het is een vraag naar de grens: tot waar gaan mijn verplichtingen? Op die vraag antwoordt Jezus met de parabel over de barmhartige Samaritaan. Het verhaal is bekend. Een Joodse man daalt af van Jeruzalem naar Jericho, hij wordt door rovers uitgekleeft en halfdood geslagen. Een priester komt voorbij, die ook afdaalt van Jeruzalem. Ook een leviet komt voorbij, van Jeruzalem vandaan of er-naar toe. Beiden zien de man liggen en gaan langs de andere kant van de weg voorbij. Als de halfdode man in hun handen zou sterven, zouden ze onrein worden en dat brengt een aantal sociale en religieuze ongemakken met zich mee. We moeten de wetten rondom reinheid en onreinheid niet alleen als negatieve en af te keuren wetten zien, zoals christenen vanwege Marc. 7,1-23 nogal eens geneigd zijn te doen. Het zijn wetten, die soms de intentie hebben om ons even te laten pauzeren,

wanneer er ernstige dingen gepasseerd zijn. Bijvoorbeeld wanneer er bloed heeft gevloeid, wanneer er een kind is geboren en de moeder dus een levensgevaar gepasseerd is. De Thora vreest, dat zonder die pauzes een mens cynisch wordt. Tegelijk gaat het mis, wanneer een priester en een leviet een mens in nood laten liggen, omdat ze anders onrein worden: onreinheid is geen zonde, deze vermindering van de onreinheid wel. Gelukkig is er de Samaritaan. Joden verwachtten daar toen niets goeds van, maar

daar blijken ze zich in te vergissen. Ook onder halve heidenen komt *agapè* voor. Wat de Samaritaan gevoeld heeft? Er staat, dat hij door barmhartigheid bewogen werd (*esplangnisthè*). Het raakte hem tot in zijn darmen. Er staat niet, dat het een mooi gevoel was. Misschien moeten we hier eerder denken aan een neiging tot overgeven. In elk geval is hij geraakt en dat brengt hem tot handelen en samen is dat *agapè*.

Han Wezelaar
Barmhartige Samaritaan
Beeldenexpositie Auxiliatrix 2007 Venlo

Jezus buigt de logica om

Gaandeweg het verhaal voltrekt Jezus twee bewegingen, die voorkomen dat de vraagstelling het antwoord bepaalt. De ene is, dat Jezus niet de vraag beantwoordt, wie er allemaal naaste kunnen worden en waar de grens loopt. Hij stelt een wedervraag: achter de vraag 'wie van deze drie is volgens jou de naaste geworden van de man, die in handen van de rovers is gevallen?' (Luc. 10,36) gaat de vraag verborgen: van wie ben jij de naaste geworden? Jezus maakt dus een overgang van 'naasten hebben' naar 'de naaste van iemand zijn'. Bij 'naasten hebben' heb ik de morele regie in handen: ik installeer de anderen als naasten in mijn wereld. Bij 'naaste zijn' gaat het om iets dat me overkomt: ik ben on-

der appèl gesteld en word daarin een mens van God of van de duivel (vgl. den Hertog, e.a., *Dienen en delen. Basisboek diaconaat* 2009, 118-123). In een uitgebreider artikel (zie kader onderaan het artikel) wijs ik erop, dat in de kerkbeschrijvingen van Handelingen de zorg voor de armen, vooral de armen van de geloofsge-meenschap, betrof. Hier wordt duidelijk, dat dat niet mag worden opgevat als een principiële grens. Iedereen kan naaste worden en de Heer kan jou op elk moment, op elke plaats en bij ieder mens roepen de naaste van iemand te worden.

Piet Esser
Barmhartige Samaritaan
Utrecht

zijn, maar een lijdend en gekruisigd mens-zijn is (Barth, *Kirchliche Dogmatik I/2*, 1969, 462, 472-474). Als ik me die spiegel laat welgevallen, kan er in hulpverlening aan een mens in nood echt iets ontstaan van wederkerigheid. Waar dat niet gebeurt, kan hulpverlening verworden tot een weg-werken van problemen, waar we zelf geen weg mee weten.

Het is duidelijk: naaste is een kernwoord in de Schrift en goede reflectie erover kan ons inzicht en oriëntatie bieden in ons omgaan met mensen in nood.

Wie zijn voor mij naasten geweest?

De tweede ombuiging, die Jezus voltrekt, is dat hij hier de naaste maakt tot de weldoener. Wij denken bij de naastenliefde altijd aan onszelf als de redelijk geslaagde wezens en aan de naasten als mensen in nood, die we moeten beminnen. We moeten de zaak ook durven omkeren. Niet alleen 'van wie ben jij de naaste geworden?', maar ook: 'wie zijn voor mij naasten geweest?' 'Wie hebben mij welgedaan?' Naastenliefde wordt dan een kwestie van dankbaarheid: ik ben geworden wie ik ben dank zij de hulp van mensen die voor mij tot naaste geworden zijn. In die dankbaarheid word ik me ook mijn eigen kwetsbaarheid bewust.

Wanneer je de laatste gedachte voortzet, kan ook de mens in nood mijn naaste worden, maar dan dus in het omgekeerde perspectief. De drugsverslaafde, de stervende, de zwerver, de in angst levende bewijst mij de weldaad, dat hij of zij mij een spiegel voorhoudt van wat mens-zijn inhoudt. Is dit jou helemaal vreemd? De weldaad, die de mens in nood me ook bewijst, is dat hij me de ware menselijke natuur van Jezus Christus voor ogen stelt, die immers geen gezond, triomferend mens-

Dit artikel is een gedeelte van een studie, die Jozef Wissink heeft gemaakt over de zorg van de naaste in het NT. Dat artikel is een onderdeel van het boek *Diaconie in beweging. Handboek Diaconiewetenschap* dat uitgeverij Kok te Utrecht en landelijk bureau DISK op vrijdag 2 december 2011 uitbrengen als het lang verwachte tweede (zelfstandig te lezen) deel van het handboek diaconiewetenschap. De redactie van dit boek wordt gevormd door drs. Hub Crijns, drs. Ellen Hogema, dr. Lützen Miedema, dr. Herman Noordeggraaf, Ploni Robbers-van Berkel, drs. Herman van Well, dr. Jozef Wissink en dr. Hanneke Arts-Honselaar (eindredactie). Het nieuwe boek gaat ongeveer 35 euro kosten en zal ook worden verspreid door landelijk bureau DISK: info@disk-arbeidspastoraat.nl.

De foto's van kunstwerken van de Barmhartige Samaritaan zijn ontleend aan www.commonswikimedia.org/wiki/Category:The_Good_Samaritan

Werken met de Werken van barmhartigheid

Jan Maasen is medewerker Dienen Bisdom Rotterdam

Diaconie betekent dienst, in het bijzonder dienst aan mensen in nood. Via het dubbelgebod van de liefde zijn in het christelijk geloof godsdienst en mensendienst nauw met elkaar verbonden. Door om te zien naar mensen in nood, dienen we tegelijk God.

Mattheüs 25

Door de eeuwen heen hebben christenen zich afgevraagd, hoe ze dat dubbelgebod het beste konden doen. Daaruit zijn de zeven werken van barmhartigheid voortgekomen. Zes gaan terug op Jezus' toespraak over het Laatste Oordeel (Mt 25, 31-46). Het zijn geen uitzonderlijke en ingewikkelde daden die daar worden verlangd, alleen te volbrengen door ingewijden na lange oefening. Mattheüs 25 presenteert enkele primaire levensbehoeften die we allemaal uit eigen ervaring kennen en die essentieel zijn om als mens te kunnen leven: voedsel, water, kleding, zorg, aandacht en een dak boven je hoofd. Het bijzondere is echter, dat Jezus zich zozeer identificeert met mensen die deze elementaire zaken ontberen, dat alle hulp aan hen beschouwd mag worden als hulp aan Hem: "Ik verzeker jullie, alles wat je voor één van deze minste broeders van Mij hebt gedaan, heb je voor Mij gedaan". Het omgekeerde geldt evenzeer: elke hulp die niet wordt gegeven aan een mens in nood, is Hem onthouden. Het verrassende is, dat beide groepen (de weldoeners en de niet-doeners) zich dat niet bewust waren, toen ze geconfronteerd werden met een mens in nood: "Wanneer hebben we U dan gezien?". Het verschil was alleen, dat de een erop inging en de ander eraan voorbijging. De daad van barmhartigheid op zich was beslissend voor het oordeel, niet de geloofsopvatting of kerkelijke lidmaatschapskaart.

De 'werken van barmhartigheid' uit Mattheüs zijn: hongerigen te eten geven, dorstigen te

drinken geven, naakten kleden, vreemdelingen opnemen, zieken bezoeken, gevangenen bezoeken. Later is nog een zevende werk toegevoegd: doden begraven.

De werken van barmhartigheid hebben telkens weer christenen gestimuleerd om in de maatschappelijke omstandigheden van hun tijd concreet invulling te geven aan het omzien naar mensen in nood. Ze staan mede aan de wieg van het sociaal werk, de gezondheidszorg en de verzorgingsstaat. De professionalisering van deze werksoorten, de ontkerkelijking van de samenleving en de subsidiëring door de overheid hebben ertoe geleid, dat de werken van barmhartigheid een tijdlang uit de aandacht zijn verdwenen. Maar met de opkomst van de parochiële diaconie beleven ze een revival in kerkelijke kring. Ook daarbuiten genieten begrippen als barmhartigheid, mededogen en compassie weer belangstelling (Beweging van Barmhartigheid, *Charter of Compassion*, aandacht voor presentie).

Parochiële diaconie

De groeiende populariteit van de werken van barmhartigheid bij parochies heeft verschillende redenen. De zeven werken bieden de mogelijkheid om het brede terrein van diaconie in te perken en te vertalen in concrete vormen van nood en noodleniging. Hun verbinding met basale menselijke behoeften spreekt ook direct het hart aan en heeft niet alleen een cognitieve uitleg van de nood nodig om mensen in actie te laten komen. De werken van barmhartigheid leggen een organische verbinding tussen geloof en leven, tussen spiritualiteit en diaconale inzet. Ze plaatsen de actuele inzet van de parochie in een lange christelijke traditie. Tenslotte bieden ze een handige kapstok voor de parochiële werk-agenda. Met de werken van barmhartigheid kan een parochie gemakkelijk een of meerdere

werkjaren vullen. Als voor elk werk een maand wordt uitgetrokken, beslaat een diaconaal jaar zeven maanden; met een aparte opening en afsluiting zelfs negen. Daarmee is het effectieve werkseizoen van september tot en met mei geheel gevuld. Smeer je de werken uit over twee kalenderjaren, dan is voor elk werk een kwartaal beschikbaar.

Werken van barmhartigheid op de kalender

In elke periode van een maand of drie maanden kan een parochie activiteiten organiseren rond het gekozen werk van barmhartigheid. Die activiteiten kunnen speciaal voor deze gelegenheid worden georganiseerd, zoals:

- een informatieavond met een deskundige inleider;
- een bijbelcursus rond enige passende Bijbelverhalen;
- een excursie naar een organisatie of project;
- een tentoonstelling of theatervoorstelling over deze thematiek;
- een kunstzinnige workshop of fotowedstrijd;
- een fondsenwervende actie (collecte, schoenpoetsen, plantjes verkopen) of een inzamelingsactie (voedsel, kleding);
- een eigen informatiekrant met plaatselijke voorbeelden.

Maar het hoeven niet allemaal nieuwe activiteiten te zijn. Zeker zo interessant is het om parochiële werkgroepen op de verschillende werkvelden te vragen een bestaande activiteit in te vullen vanuit het op de agenda staande werk van barmhartigheid:

- de MOV-groep kiest een passend Advents- of (eigen) Vastenaktieproject;
- in de voorbereiding van Eerste Communie en Vormsel wordt ingespeeld op het betreffende liefdewerk;
- de werkgroep Volwassenencatechese of Vorming & Toerusting sluit in haar programma aan op het diaconaal jaar;
- liturgiegroepen, koren, pastores en gebedsleiders werken mee aan themavieringen;
- de jaarlijkse gemeenschappelijke ziekenzalving wordt gepland in de periode van 'de zieken bezoeken'.

Samenwerkingsverbanden hoeven niet alleen gezocht te worden binnen de parochie. Een project rond de werken van barmhartigheid

biedt kansen voor samenwerking met andere parochies (of tussen parochiekernen in een fusieparochie), met andere kerken (Raad van Kerken) en met maatschappelijke groepen en instellingen. Die samenwerking kan het hele project betreffen of een onderdeel. Een voorbeeld is 'De Leidse 7'. De katholieke en protestantse diaconieën organiseerden in 2007 een diaconale pelgrimstocht langs zeven historische locaties in de binnenstad van Leiden, waarin in het verleden diaconie en armenzorg plaatsvonden. Bij elke locatie konden de deelnemers kennismaken met instellingen die zich nu inzetten voor mensen in nood. Elke locatie had een passend werk van barmhartigheid toebedeeld gekregen.

Kunst en cultuur

Vanaf de twaalfde eeuw vormen de werken van barmhartigheid een motief in de kunst, zowel in thematische reeksen als in een verzamelwerk. Overal kan je afbeeldingen vinden: in boekverluchtingen, in glas-in-loodramen en reliekschrijnen, op schilderijen en als beeldhouwwerken. Aanvankelijk werden vooral Bijbelse figuren en heiligen afgebeeld als werkers der barmhartigheid. Later worden dat stadsnotabelen, rijke families, kerkvoogden of diakenen – het lag er maar aan hoe de diaconie maatschappelijk georganiseerd was. Een van de oudste verbeeldingen in Nederland is gemaakt door de Meester van Alkmaar (1504).

Hongerdoek 'God met ons'

De nieuwe hongerdoek 'God met ons' sluit hierbij aan. De Togolese kunstenaar Sokey Edoorh heeft in 2010 een doek gemaakt over

*Hongerdoek 2012 God met ons
[Foto: Archief Sectie Dienen Bisdom Rotterdam]*

de werken van barmhartigheid, gesitueerd in een Afrikaanse krottenwijk. Allerlei elementen uit het verhaal van het Laatste Oordeel kan je daarop herkennen: de rechterstoel, de schapen en de bokken en natuurlijk de zes werken van barmhartigheid van Mattheüs. Sommige werken zijn zelfs twee keer uitgebeeld: als directe, individuele hulp en in een collectieve, meer structurele variant. Zo schenkt een vrouw water uit een kruik en trekt een andere vrouw een waterkar. 'De naakten kleden' is alleen in de structurele variant aanwezig: een wever maakt Kente-doeken. Het zijn de krottenwijkbewoners zelf, in het bijzonder de vrouwen, die barmhartigheid bewijzen aan elkaar. De Vastenactie brengt voor de campagne van 2012 een werkboek uit rond deze hongerdoek.

Diaconaal jongerenproject M25

Het verhaal van Mattheüs 25 vormt ook de inspiratiebron voor een diaconaal jongerenproject, dat in 2002 in Delft is ontstaan. Het project is er zelfs naar vernoemd: M25 (spreek uit: "Em twentyfive"). Zoals dat met meer goede projecten gaat, is M25 een antwoord op een concrete vraag uit de praktijk. Zeven jongeren van veertien jaar, die net het vormsel hadden ontvangen, voelden niets voor de gewone gespreksgroepen van het jongerenpastoraat. Ze wilden iets praktisch doen. Vier begeleiders bedachten daarop een programma, dat tegemoet kwam aan deze wens. Aanvankelijk meenden zij te kunnen volstaan met het vervullen van een makelaarsfunctie. Jongeren geven aan wat ze willen doen. De M25 groep gebruikt haar netwerk om hen in contact te brengen met instellingen, waar ze hun handen uit de mouwen kunnen steken. Maar dat was te simpel gedacht. "Achteraf gezien," aldus initiatiefnemer Marcel ten Have, "ontbrak er een structuur waarin jongeren op een goede manier hun grenzen kunnen verleggen."

Vier fasen

Op grond van die ervaring heeft M25 Delft het huidige programma opgezet onder de naam "Grenzen verleggen". Want daar gaat het eigenlijk om. Veel jongeren leven in een veilige, beschermde wereld. M25 biedt hen een structuur, waardoor ze in contact kunnen komen met de ruwe, scherpe kanten van het leven:

tegenslag, armoede, ongeluk, handicap, ziekte, dood. Ze gaan sociale grenzen over. Het M25 programma in Delft kent vier fasen.

In de eerste periode van vier maanden worden de jongeren in contact gebracht met organisaties voor dak- en thuislozen en ontmoeten ze enige mensen uit deze doelgroep. Ze helpen mee in de kerstviering voor dak- en thuislozen, met het uitdelen van voedsel, het verzorgen van de maaltijd en het opruimen naderhand.

In de tweede periode maken zij kennis met andere instellingen: een gevangenis, een woonzorgcentrum met demente ouderen, een dagopvang voor drugsverslaafden.

*Knutselmiddag kerststukjes maken M25 Rotterdam 2
[Foto: Archief Sectie Dienen Bisdom Rotterdam]*

Het zelf hulpverleners komt aan bod in de derde fase. Onder begeleiding van een volwassene voert een groepje jongeren eenvoudige activiteiten uit: van het helpen bij een bingo-avond voor verstandelijk gehandicapten tot het bakken van pannenkoeken voor daklozen. In de vierde fase gaan de jongeren zelf op pad. Ze zijn dan al wat ouder en kunnen goed zelf de projecten verdelen, hulpbehoevenden opzoeken en hulp bieden. Kenmerkend voor het project is, dat er naast praktische activiteiten veel ruimte is voor gezamenlijke planning en reflectie. Daarin komen ook religieuze en levensbeschouwelijke vragen aan bod, die worden opgeroepen door de confrontaties met de rauwe kanten van het leven.

M25 Alphen Rijnwoude bezorgt kerstpakketten
[Foto: Archief Sectie Dienen Bisdom Rotterdam]

Een van de succesfactoren blijkt uniforme kleding. De jongeren kunnen een shawl en een T-shirt verdienen door een heel jaar in het project te participeren. Dat shirt wordt daarna gedragen bij activiteiten. Het schept een band, geeft aan dat er iets bereikt is en is ook handig en beschermend voor de eigen kleding, bijvoorbeeld bij het opscheppen van voedsel.

Verspreiding

Goed voorbeeld doet goed volgen. Bisschop Van Luyn was heel gecharmeerd van M25 en propageerde het in elke vormselviering. 'Het stimuleren van M25-groepen' is de laatste jaren een van de speerpunten van het diocesane diaconaal beleid. Momenteel telt het bisdom Rotterdam dertien M25-groepen. Dat betekent dat in de helft van het aantal clusters (fusieparochies of samenwerkingsverbanden) nu een M25-groep actief is, vaak voor het hele gebied. Ook andere bisdommen (Utrecht, Groningen-Leeuwarden, Den Bosch) en sommige PKN-gemeenten nemen de formule over. De exacte uitwerking is overal verschillend, omdat situaties verschillen. Sommige groepen zijn van meet af aan oecumenisch. Maar kenmerkend voor M25 mag je toch wel noemen: deelname voor minimaal een seizoen; diaconaal sociaal vrijwilligerswerk vanuit een groep; voor- en natraject; groeiende eigen verantwoordelijkheid; groepsversterkende activiteiten; gelovige en levensbeschouwelijke reflectie op ervaringen. In sommige plaatsen werkt men samen met scholen en kunnen jongeren hun deelname aan M25 laten aftekenen als maatschappelijke stage.

Activiteiten

Bij het diaconaal jongerenproject M25 fungeren de werken van barmhartigheid vooral als bron van religieuze inspiratie om zich in te zetten voor mensen in nood. Bij mijn weten worden zij nergens bewust gehanteerd als kapstok voor het programmeren van het

vrijwilligerswerk van de jongeren. Anderzijds lenen niet alle vormen van maatschappelijke inzet zich ervoor om toegewezen te worden aan een specifiek werk van barmhartigheid. Waaronder vallen bijvoorbeeld allerlei activiteiten voor ouderen zoals spelletjesmiddagen in zorgcentra en het gezamenlijk bekijken van de film *Oorlogswinter*? Of sponsoractiviteiten voor ontwikkelingsprojecten? Of Moederdagpakketten voor tienermoeders? Toch valt er wel een lijstje activiteiten te maken, dat tegelijk kan dienen als hedendaagse vertaling van de werken van barmhartigheid.

Hongerigen voeden

- Inzamelen van producten voor de voedselbank (bij de kerk, op school of langs de deur; supermarktactie, voedselpakketten klaarmaken bij voedselbank).
- Meehelpen met uitgaansdagen van gezinnen van de voedselbank of kinderen van dak- en thuislozen.
- Uitdelen eten aan dak- en thuislozen bij Zusters van Moeder Teresa.

Vreemdelingen opnemen

- Vieringen of uitgaansdagen met dak- en thuislozen.
- Een leuke middag of Sinterklaasavond voor kinderen van vluchtelingen.
- Een middagje schaatsen met kinderen van het asielzoekerscentrum.
- Meehelpen bij fietscursus voor allochtone vrouwen.
- Klussen bij noodopvang voor vluchtelingen.

Zieken bezoeken

- Een gezellige middag, bingo of playbackshow voor mensen met een verstandelijke beperking.
- Avondwandeling driedaagse met bewoners woonzorgcentrum.
- CD maken over belevingswereld van jongeren met HIV.
- Verfraaien noodopvang voor mensen met HIV/AIDS.
- Kaarsen maken en verkopen voor kinderziekenhuis.
- Meehelpen bij inloophuis voor ex-psiatrie patiënten.
- Deelname aan 'Samenloop voor Hoop'.

Gevangenen bezoeken

- Bezoek aan gevangenis
- Gesprek met ex-gedetineerde

De populariteit van de werken van barmhartigheid als middel om godsdienst en mensendienst met elkaar te verbinden zal nog wel even voortduren. Gelukkig maar, gezien de vele mogelijkheden die ze bieden, juist in de huidige samenleving.

“Waar menslievendheid en minnen is, daar is God”

Interview met
Henk Meeuws

Hub Crijns is directeur van landelijk bureau DISK

Op 18 oktober a.s. zal Deo volente Henk Meeuws zijn proefschrift *Diaconie in het openbaar verdedigen aan de Theologische Faculteit Universiteit Tilburg*. Dat is voldoende aanleiding voor een interview.

Vroege leerjaren

Henk Meeuws is geboren in 1942. Na de lagere school volgt hij de opleiding op het klein- en grootseminarie van de Priesters van het Heilig Hart. Na twee jaar filosofie mag hij naar Rome om er theologie te studeren. Hij behaalt er zijn licentiaat en laurea Theologie. Rome vormt een uitdaging, een andere wereld, andere cultuur, andere samenleving, met veel

internationale contacten en tegelijk grote tegenstellingen tussen arm en rijk. Hier heeft Henk interesse opgedaan in hermeneutiek als onderzoek naar de regels en mogelijkheden van geloofsinterpretatie. Wat betekenen al die geloofswaarden voor ons nu echt? Hermeneutiek is in de jaren zestig als vak in opkomst, vooral in de Duitse protestantse theologie, onder meer bij Bultmann. In Nijmegen doceert eind jaren zestig Edward Schillebeeckx, die sterke interesse in hermeneutiek heeft. In 1968 gaat Henk naar Nijmegen om er doctoraal theologie te doen. Het is de tijd van de studentenrevolutie. Henk doet na zijn doctoraal met twee anderen promotieonderzoek

[Foto: Hub Crijns]

over 'Wat is theologie?'. Dit project is interessant, maar ook tot mislukken gedoemd. "Een dergelijke vraag moet je stellen als je de nodige ervaring hebt opgedaan en wat wijzer bent geworden." Henk heeft inmiddels veel boeken gelezen, maar zijn praktijkervaring is nog jong. In 1973 volgt hij een klinisch pastorale training om theorie en praktijk meer met elkaar te leren verbinden.

Juist in die tijd heeft de Theologische Faculteit Tilburg een vacature voor theologische reflectie op pastorale praktijk. Na wat heen en weer gepraat wordt Henk in de vakgroep Praktische Theologie benoemd tot docent met als bijzondere taak de theologische begeleiding van stage studenten, eerst in de opleiding Basispastoraat, vervolgens in de studierichting Theologie en Maatschappelijk Handelen. Vanuit deze functies, waarin hij 22 jaar werkzaam is geweest, ontstaan vele banden met vormen van pastoraat: parochiepastoraat, jongerenpastoraat, arbeidspastoraat, wijkpastoraat, ziekenhuispastoraat, en zo verder. Het is een interessante periode, waarin heel veel verbindingen worden gemaakt tussen praktijk en theologie.

Eind 1995 neemt Henk afscheid van zijn religieuze orde. Zijn ontslag aan de Faculteit is geregeld met hulp van de Rijkswachtgeldregeling. Het geeft hem de gelegenheid om naar ander werk om te zien, terwijl er tevens een eigen inkomen is. Dan kan hij met zijn partner en haar kinderen in Den Haag gaan bouwen aan een familiair leven in combinatie met werk en kerkelijk engagement.

Maatschappelijk activeringswerk en LKDB

Bij de Katholieke Landelijke Vereniging voor Maatschappelijk Activeringswerk, later Actioma geworden, vindt Henk Meeuws een baan, die praktijkonderzoek koppelt aan theorievorming. Ook leert hij het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad (LKDB) kennen, waarvan hij sinds 2001 de voorzitter is. Hij heeft tussen 1995 en 2005 verschillende onderzoeksprojecten gedaan, o.a. rond diaconie in het bisdom Breda en het bisdom Rotterdam en rond levensbeschouwelijk vrijwilligerswerk. Voor DISK evalueert hij de economische geloofsbrief *De keerzijde van de economische medaille*. Andries Baart, collega bij Actioma en

bijzonder hoogleraar, is de stimulator tot het bundelen van die praktische onderzoeken tot een dissertatie over diaconie. Henk is in 2007 met pensioen gegaan en heeft de afgelopen vier jaar hard gewerkt aan zijn proefschrift.

Diaconale signatuur

De interesse voor een baan die praktijk en theorie rond diaconie met elkaar verbindt is in de biografie van Henk af te lezen. Al jong krijgt hij contact met mensen in de marge, voor wie hij speciaal interesse ontwikkelt. Tijdens zijn opleiding is er het woonwagenkamp in Bergen op Zoom en organiseert de Zonnebloem vakanties met zieken en gehandicapten. In Rome zijn er de sloppenwijken en studenten die zich daar gaan inzetten; zo is o.a. de beweging van San Egidio gestart. In Charleroi raakt hij aan het zware leven van Italiaanse gastarbeiders. Vader Meeuws zet Henk vervolgens op het spoor van de ATD Vierde Wereldbeweging. In Breda komt hij meer dan 10 jaar maandelijks bijeen met een aantal mensen uit de Vierde Wereld om met elkaar lief en leed te delen, al is het maar pratend en biddend. In Den Haag raakt Henk betrokken bij de Agnes parochie, waar Witte Illegalen in 1998 hun hongerstaking hielden, die is gaan samenwerken met de Spaanstalige parochie waarin veel arme Latino's steun en toeverlaat zoeken. Al deze ontmoetingen met mensen in armoede en gebrek, maar ook met trots en hoop, zijn verbijsterend en enerverend en tegelijk diaconaal motiverend.

In de jaren negentig ontstaan via de theologiestudenten vanuit de faculteit Tilburg nauwe contacten met het arbeidspastoraat. Er komen scripties, artikelen en korte studies uit voort. In Rotterdam is Henk Collignon de man, die ook studeert op diaconie. In de jaren negentig is Henk hoftheoloog van het arbeidspastoraat tijdens de Voorjaarsconferenties. Hier worden de vragen die voortkomen uit materiële omstandigheden dringend gekoppeld aan de vragen rond zingeving. Het werk bij Actioma is een verdere uitdieping van de vragen, die opgedaan zijn bij het doceren over 'theologie en maatschappelijk handelen'. Betekenen theologie en godsdienst echt iets in het leven voor mensen, of is het allemaal dwang, dwaling en bedrog? Religie

is in ieder geval iets van mensen, kan goed en kwaad uitpakken. Pogingen religie af te schaffen doen zoals bekend eerder kwaad dan goed. Het is dus zaak te leren om serieus met religie en met name met de christelijke godsdienst om te gaan: wat is daarin essentieel?

"In deze geloofsvragenkwestie zijn de officiële belijdenisformules, geloofswaarheden of geloofsstellingen belangrijk maar niet primair. Om te geloven moet je juist zekerheden verlaten. Geloven is het ontwikkelen van ervaring: een ervaring van verlangen, van een zoekende instelling, van instemmen met, overgaan naar, je toevertrouwen aan, je verlaten op wat zich aandient als van beslissende betekenis. Je ziet geloven gebeuren als mensen principiële keuzen moeten maken, die zwaarwegend zijn voor hun verdere leven. Als er verbondenheid is en

"Op de vraag 'Waar is God?' kun je altijd antwoorden: 'Kijk, hier bij deze mensen'."

beschikbaarheid gevraagd is, kom je in de buurt van caritas en diaconie. Zo is het verhaal van diaken Laurentius over de schatten van de Kerk (nl.: de armen) veel meer bepalend voor diaconaal geloven, dan b.v. het onderzoek naar hoe diaconie als organisatie van het Bisdom Breda vorm te geven".

In het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad is diaconie altijd het hoofdthema geweest. In het LKDB ontmoeten elkaar de diaconale medewerkers van de bisdommen en een aantal mensen vanuit landelijke organisaties, die zich richten op parochies en diaconie. Zo zijn in de jaren negentig en vanaf 2000 telkens facetten van geloven en diaconie in het zichtveld gekomen. Diaconie is daarbij het brandpunt. Henk Meeuws heeft veel gepeinsd en gepiekerd over de ervaringen van mensen die zich in diaconaal werk engageren met medemensen in de marge. Vaak beleven zij hun 'doen' als een (zwakke) vorm van geloven. Soms lijkt het erop dat voor christelijk geloven toch eigenlijk nog iets anders nodig is: een kerkelijke belijdenis of zo. Wat is dan de relatie tussen geloof en naastenliefde? Deze vraag speelt ook door in Henks proefschrift. Het antwoord is trouwens

al lang geleden gegeven in het lied dat nog steeds gezongen wordt, o.a. in Taizé: "Ubi caritas est, Deus ibi est"; waar menslievendheid en minnen is, daar is God. Dat is de Blijde Boodschap voor kerk en geloven. Op de vraag 'Waar is God?' kun je altijd antwoorden: 'Kijk, hier bij deze mensen'. Als kerk moet je mensen die diaconaal werk doen waarderen en hooghouden: voor henzelf, voor de geloofsgemeenschap, voor de toekomst."

De lijn van het proefschrift

"Eerst wordt een historisch en actueel beeld van diaconie geschetst: waar vandaan, stand van zaken, tendensen, problemen. In het tweede hoofdstuk wordt uitgewerkt wat van elementair belang is als je diaconie goed wilt organiseren, waarop dan

in de structuur van de geloofsgemeenschap gelet moet worden. Diaconie wordt gedragen door vrijwilligers en hun inzet heeft een levensbeschouwelijke dimensie. Daarom draait het derde hoofdstuk om vrijwilligerswerk en de levenbeschouwelijke dimensie. Dat laatste is de dimensie van verlangen, goedheid, schoonheid, belangeloze liefde. Die moet je als mens ervaren hebben, ontvangen hebben en dan kun je die ook weer geven. De relatie tussen de inzet van vrijwilligers met andere mensen is wederzijds in zowel het geven als het ontvangen. Er zit een structuur van transcendentie in het geven, ontvangen en weer geven, die religieus van aard is. Om dit te verduidelijken gaat het vierde hoofdstuk diaconie *back to basics*. Een filosofische analyse van de intrinsiek religieuze aard van gewoon-menselijke zorg voor de ander in nood laat zien dat die zorg bestaat bij gratie van een bron van overdadige liefde. In het gewone zit het verhevene. In het vijfde hoofdstuk wordt, weer *back to basics* maar nu in theologisch opzicht, het gewone in het verhevene gezocht.

Als de verkondiging van het Woord en de bediening van de Sacramenten tot de verheven zending van de kerk behoren, dan zijn ook degenen die zich aan 'gewoon' diaconaal werk wijden metterdaad verkondigers van het hoge Woord van Gods liefde en bedienaren van het sacrament van deze liefde. In hun alledaagsheid zijn zij zielenherders, onvermoede middelaars van het verheven geheim van Gods presentie bij de mensen.

Het zesde hoofdstuk gaat in op de manier waarop we meer bewust toegang kunnen krijgen tot dat geheim dat

“Diaconie is eredienst: de dienst van de liefde brengt de hoogste eer aan mens en God.”

verborgen is in de alledaagse werkelijkheid, hoe we ontvankelijkheid daarvoor kunnen oefenen. Daarvoor richten we onze blik op de *mystagogie*: de weg van de inwijding in en begeleiding bij de ontmoeting met het mysterie. De grote Kerkvaders hebben deze weg vroeger gepraktiseerd in hun mystagogisch ondericht. Zij gaven dat onderricht pas nadat de geloofsleerlingen eerst in hun praktisch leven en in de rite van de Paasnacht met lichaam en ziel hun overgang van een leven in het donker naar het licht ervaren hadden. Deze mystagogische traditie is nadien grotendeels uit de aandacht van de kerk verdwenen. Rond de tijd van het Tweede Vaticaans Concilie komt er weer belangstelling voor. Mystagogie is de weg waarop mensen bijgestaan worden om het mysterie van hun bestaan, van de gave-dimensie (het genade-karakter) van hun leven, van de gemeenschap waardoor en waarvoor zij leven, te leren ervaren en kennen. Daarvoor is groeiende belangstelling in talrijke vormen van spiritualiteit. Daarover zijn ook meerdere, soms zeer spraakmakende, studies over management gepubliceerd. Inzichten uit deze hoek worden in dit hoofdstuk met theologische gedachten verbonden om degenen die verantwoordelijkheid dragen voor het leven en de vitaliteit van de geloofsgemeenschap te laten zien hoe diaconale mystagogie beoefend kan worden.”

De les van het onderzoek

“De les van het onderzoek is: vanuit de christelijke geloofsschat is een belangrijke bijdrage te leveren aan de bevordering van belangeloze inzet voor mensen in nood. Want in het licht van het geloof verdient het meest alledaagse liefdebetoon door wie dan ook verricht, christen of niet, alle bemoediging en hoogachting. Geloofsgemeenschappen kunnen deze hoogachting en bemoediging geven door, zeker in eigen kring, de meest elementaire mensendienst als sublieme godsdienst te honoreren – voor henzelf en voor ande-

ren een genadegave, een weg van Godsontmoeting. Diaconie is eredienst: de dienst van de liefde brengt de hoogste eer aan mens en God. Wie de dienst van de liefde zo hoog acht, heeft weet van de Liefde die in het Woord verkondigd en in sacramenten gevierd wordt. En dat is goed voor de mensen die zich inzetten, goed voor de samenleving en goed voor de kerk. Maar wanneer de diaconie van de liefde niet zó, als eredienst, gewaardeerd wordt heb je uiteindelijk geen overtuigend antwoord op de vraag waartoe de kerk, haar verkondiging en vieringen eigenlijk dienen, wat mensen daar op de vaak duistere wegen van hun leven aan zouden kunnen hebben.”

Dissertatie *Diaconie. Van grondslagenonderzoek tot een pleidooi voor een diaconale mystagogie*. Datum 18 oktober vanaf 14.00 uur in de aula van de universiteit Tilburg. De promotiecommissie bestaat uit prof. dr. A.J. Baart, promotor, prof. dr. E. Borgman, prof. dr. F. Vosman. Prof. dr. J. Wissink, prof. dr. A. Dillen en prof. dr. H. Noordergraaf.

Het boek is ook te bestellen bij landelijk bureau DISK.

Stichting Leergeld wint Diaconale Prijs Arnhem

Margriet Kok, medewerker diaconaal bureau Arnhem

De Diaconale Prijs Arnhem is voor de eerste keer uitgereikt door de kerken van Arnhem met als doel meer publiciteit en aandacht te geven aan diaconale activiteiten en initiatieven.

Zaterdagmiddag 18 juni vindt in de Koepelkerk te Arnhem de uitreiking plaats van de eerste Diaconale Prijs Arnhem. Menno Potjer, historicus, opent het programma met een verhaal over de geschiedenis van de Arnhemse diaconie. Hij doorspekt zijn verhaal met anekdotes. Zo had een pastoor in de wijk Klarendal een gezin een koe gegeven, want in die tijd hielden mensen koeien om zo in hun eigen onderhoud te voorzien. Hij kreeg later te horen dat dit gezin niet katholiek was en dat er vragen werden gesteld bij deze diaconale ondersteuning. Volgens de pastoor was het gezin weliswaar niet katholiek, maar de koe wel.

Presentatie van vijf genomineerden

Kees Tinga, lid van de voorbereidingscommissie, interviewt vijf mensen die betrokken zijn bij de genomineerde projecten.

Stichting Leergeld Arnhem

Ingrid Roelofs van de Stichting Leergeld vertelt dat in steeds meer gezinnen het niet haalbaar is om de kinderen mee te laten doen met sportclubs of muziekles. Zelfs de kosten die de school met zich meebrengt zijn voor veel gezinnen niet op te brengen. De stichting werkt met vrijwilligers. Zij komen op huisbezoek om samen met de aanvrager de mogelijkheden te bespreken en eventueel te helpen met het invullen van de formulieren. De vrijwilligers komen vaak uit dezelfde situatie als de aanvrager en worden zo als vertrouwde gesprekspartner gezien. De Stichting Leergeld richt zich op ouders dan wel verzorgers in de leeftijd van 4

tot 18 jaar. De afgelopen tien jaar zijn 3.500 kinderen uit 1.700 gezinnen geholpen.

Chalet op een vakantiepark van de diaconie van de Salvatorkerk

Een vakantie schiet er nogal eens bij in voor mensen die een krappe beurs hebben. Toch kunnen zij de behoefte hebben om er eens een poosje er lekker uit te zijn. Hendrik Jan van Koten is diaken van de Salvatorkerk en vertelt dat de diaconie daarom uit gelden van een legaat een chalet gekocht heeft. Zij stelt dit ter beschikking aan mensen die weinig financiële armslag hebben en aan vakantie toe zijn.

Buurtservice Klarendal

In de wijk Klarendal is door de bewoners in samenwerking met diverse wijkpartners een klussendienst opgezet. Buurtservice Klarendal en St. Marten willen mensen met een incidentele hulpvraag in contact brengen met buurtgenoten die wel eens iets voor een ander willen doen. Zo helpen zij een gezin dat gaat verhuizen met het plaatsen van de kachel, schilderen en in elkaar zetten van kasten. Vrijwilliger Ruud Bekkers vertelt dat hij twee rechterhanden heeft die hij graag wil gebruiken.

Diaconale kraam aan de markt in Arnhem Zuid

De heer Roel Ligterink vertelt over de kraam op de markt in Arnhem Zuid. Woensdagmorgen is er de wekelijkse markt op het Salvatorplein. Vrijwilligers van de protestantse Salvatorkerk als de rooms-katholieke Eusebiusparochie staan iedere woensdagmorgen met een kraam op het terrein van de Salvatorkerk. Een ieder is welkom voor een kopje koffie, een praatje, maar je kunt ook zomaar even aanlopen om uit te rusten van de boodschappen. Ook is er informatie over activiteiten in de wijk beschikbaar.

De genomineerden v.l.n.r.: Roel Ligterink,
Riet van Brandenburg, Hendrik Jan van Koten,
Ruud Bekkers en Ingrid Roelofs
[Foto: Geert Rozema]

Diaconieprijs Boord en Rozen 2011

Jan Maasen is medewerker Dienen Bisdom Rotterdam

Kerstpakkettenactie in Arnhem-Zuid.

Mensen die het financieel krap hebben of die te maken hebben met een verdrietige situatie krijgen in de maand december een kerstpakket. Mevrouw Riet van Brandenburg verwoordt dat de Caritas van de Eusebiusparochie dit in Arnhem Zuid al jarenlang organiseert. Vrijwilligers brengen in de maand december bij zo'n 100 adressen een kerstpakket aan huis.

Diaconaal werk in het zonnetje gezet

Het is ontroerend te horen wat er zoal gebeurt in Arnhem op diaconaal terrein; te merken dat mensen die op een of andere manier het even niet kunnen redden, gesteund worden. Ook de passie die mensen voor dit werk hebben ontroert, zoals blijkt uit zinnen als: "Ik doe het gewoon". Des te mooier om deze mensen met hun projecten de aandacht te geven die ze vaak niet krijgen. Veel diaconaal werk gebeurt gewoon, zonder dat een ander dit weet, of ziet.

Dit gebeurt in alle bescheidenheid. Diaconaal werk en de activiteiten mogen best in het zonnetje gezet worden. De bereidheid die mensen hebben om het voor een ander iets aangenaamer te maken, zich te willen inzetten, mag gepresenteerd en gewaardeerd worden.

Winnaars

De voorzitter van de Raad van Kerken Arnhem, Elfriede ter Schegget, reikt de prijzen uit. De eerste prijs, een bedrag van 1.000 euro, is toegekend aan mevrouw Roelofs van de Stichting Leergeld. Het project Burenservice Klarendal ontvangt de tweede prijs, 500 euro. De derde prijs 250 euro is gegaan naar de vrijwilligers van de diaconale kraam op de markt. De middag van de uitreiking is muzikaal omlijst door harp en fluitspel, gevolgd met gelegenheid voor ontmoeting met hapjes en drankjes. De commissie is van plan om deze diaconale prijs voor Arnhem in de toekomst weer te organiseren.

Diaconale Prijs Arnhem

Het idee voor deze prijs ontstond in 2009 bij de Raad van Kerken in Arnhem. Aansluiting werd gezocht bij de diaconale kerkelijke organisaties. Een kleine commissie werkte het voorstel vervolgens uit. De bestaande Ariëns Prijs diende als voorbeeld. Het doel van de diaconale prijs Arnhem is een extra stimulans te geven aan initiatieven op het terrein van diaconie en ook de diaconie meer publiciteit en aandacht geven. Een breed samengestelde jury boog zich over een dozijn inzendingen en bepaalde welke projecten de prijzen ontvangen. De commissie hanteerde hierbij de volgende criteria:

- Er moet in een project of activiteit sprake zijn van een diaconale motivatie;
- Het project is op wijk of stedelijk niveau, binnen de grenzen van kerkelijk Arnhem;
- Het project heeft een voorbeeldfunctie;
- Het sluit aan op actuele gebeurtenissen of ontwikkelingen;
- Het project is vernieuwend, verrassend, origineel of onverwacht;
- De activiteit wordt uitsluitend door vrijwilligers verricht;
- Het project ligt inhoudelijk op het terrein van de diaconie in brede zin;
- Het betreft een bestaand of nieuw project;
- Bij een nieuw project is er een plan van de organisatie en de garantie voor daadwerkelijke uitvoering;
- Het project draagt een ideaal uit;
- Het bevordert de samenwerking.

Graag delen we onze kennis en ervaringen rond het opzetten van een prijs.

U kunt contact opnemen met Margriet Kok, diaconaal bureau Arnhem, tel 026-3512201 of per mail diakonaalburo@planet.nl.

Op zaterdag 8 oktober a.s. reikt het bisdom Rotterdam voor de derde keer de Diaconieprijs 'Brood en rozen' uit. Bij de instelling van de prijs in 2008 is bepaald dat de uitreiking plaats zal vinden op de zaterdag tussen de feestdagen van Sint Maarten (11 november) en de H. Elisabeth van Thüringen (17 november).

De naam van de prijs 'Brood en rozen' is ontleend aan een wonderverhaal rond deze diaconale heilige. Daarin komen het materiële aspect van diaconie (brood) en het geestelijke aspect (rozen als symbool van liefde) mooi samen. De prijsuitreiking is vervroegd om een bijzondere reden. Op 8 oktober organiseert de Pastorale Dienstverlening een impulsdag voor alle kerkelijke vrijwilligers rond de focusgroep 'gezinnen met jonge kinderen'. Om het tijdsbeslag op diaconale vrijwilligers niet te groot te maken en de diaconie bij een bredere groep voor het voetlicht te brengen, vindt de uitreiking van de diaconieprijs tijdens deze bijeenkomst plaats. De prijs heeft daarom ook een iets andere opzet gekregen. Dit jaar wordt gewerkt met drie categorieën:

- diaconie dichtbij
- missie, ontwikkeling en vrede (diaconie ver weg)
- diaconale activiteiten met of voor gezinnen met jonge kinderen.

De winnaar in elke categorie ontvangt een geldbedrag van 1.000 euro. De winnaar in de derde categorie krijgt vanwege het bijzondere accent tevens de wisseltrofee.

Diaconaal veldboek

Alle parochies en kerkelijke instellingen in het bisdom Rotterdam hebben een diaconale activiteit kunnen aanmelden. Uiteindelijk zijn

er zeventien inzendingen ontvangen. Samen vormen zij een prachtig diaconaal veldboek. De zeventien projecten zijn gebundeld in de brochure *Diaconieprijs Brood en Rozen 2011*. De Diocesane Caritas Instelling maakt een brede verspreiding in het bisdom mogelijk. Zo kunnen alle parochies, diaconale werkgroepen en caritasinstellingen kennis maken met dit boek. Ter inspiratie en navolging.

Diaconie dichtbij

Tien aanmeldingen behoren tot de categorie 'diaconie dichtbij'. Een greep uit de voordrachten. De parochie Paulus Beking in Capelle aan den IJssel heeft de jaarlijkse kerstpakkettenactie voorgedragen. Dit initiatief is uitgegroeid van een parochieactie tot een breed project voor heel Capelle. De meeste kerken en de serviceclubs doen nu mee. Achthonderd kerstpakketten worden verspreid onder mensen die het financieel krap hebben.

In Voorschoten financiert de Interparochiële Caritas Instelling het zomerproject van de plaatselijke voedselbank. Zo kunnen klanten van de voedselbank een dagje naar Duinrell. Ze mogen zelf een datum kiezen. Via de voedselbank krijgen ze de reiskosten naar Wassenaar, toegangskaarten, een tas met eten en drinken en enkele zomerspulletjes, consumptiebonnen en per persoon een maaltijdbon.

De gefuseerde Willibrordusparochie in Lisse organiseert sinds enige jaren vieringen voor mensen met een verstandelijke beperking. Drie keer per jaar vindt deze viering plaats, afwisselend in Lisse, Hillegom en de Zilk. Gemiddeld komen er 150 mensen, waarvan 25 tot 50 mensen met een verstandelijke beperking.

De parochie De Vier Evangelisten in Rotterdam kent een bloeiend seniorencontact. Men organiseert maandelijks een seniorenmiddag

En weer leert een groepje kinderen fietsen
[Foto: archief Brood en rozen]

en een keer per jaar een busreis. Rond kerkelijke feestdagen zijn er ook speciale ouderenvieringen. Zo wil men de eenzaamheid van ouderen doorbreken.

De parochie van Noordwijk nomineert haar M25-groep, die zij samen met de protestantse gemeente heeft. In het afgelopen seizoen hebben de jongeren via vrijwilligerswerk contacten gemaakt met heel verschillende groepen van mensen in nood: vluchtelingen, bewoners van woonzorgcentra, mensen met een verstandelijke beperking, klanten van de voedselbank. De Willibrordparochie in de Haagse Schilderswijk is vier jaar geleden gestart met een Multicultureel Ontmoetingscentrum (MOC). Het MOC heeft drie speerpunten: ontmoeting, educatie en ondersteuning. Wekelijks komen er nu zo'n 700 mensen, autochtone Nederlanders, Surinamers, Antillianen, Portugeessprekenden en Afrikanen.

De Spaanssprekende parochie La Sagrada Familia in Rotterdam is een heel diaconale parochie. In 2009 won de werkgroep Apoyo a la Mujer de diaconieprijs. Dit jaar draagt men het Witte Donderdagproject voor, waarmee de parochie wil vieren dat diaconie het hart van het geloof is. Bij het aandrigen van de gaven worden niet alleen brood en wijn aangeboden. Elke diaconale groep draagt iets kenmerkends aan. Na afloop worden alle parochianen uitgenodigd aan een prachtig versierde tafel voor een bijzondere maaltijd.

In Vianen heeft de Parochiële Caritas Instelling samen met de basisschool een fietsenproject opgezet voor kinderen uit groep 7 en 8, die geen eigen fiets hebben. Daardoor kunnen zij nu ook meedoen aan buitenschoolse projecten en excursies. Het initiatief is uitgegaan van de Parochiële Caritas Instelling. Zij schafte vijf jongens- en vijf meisjesfietsen aan. Een bouwvereniging stelde gratis een garagebox ter beschikking als fietsenberging. De leerkrach-

ten van de basisschool regelen het gebruik. De ervaringen na het eerste jaar zijn heel positief. In de Josephparochie in Nieuwerkerk aan den IJssel bestaat de gewoonte om in het weekeinde voor Kerstmis een kerstinstuif te houden. Muziek en zang maken een belangrijk deel uit van het programma. Zo'n vijfhonderd mensen bezoeken de kerstinstuif.

Diaconie ver weg

Zeven aanmeldingen vallen onder het Missie, Ontwikkelingssamenwerking en Vredeswerk (MOV, diaconie ver weg). Bijna alle projecten hebben diepe wortels in het missiehuysfront: een familielid of parochiaan is, soms al lang geleden, als missionaris naar de Derde Wereld gegaan. Die persoonlijke band motiveert mensen hier om de missionaris of zijn opvolger daar te blijven ondersteunen, met geld en gebed, met persoonlijke inzet en creativiteit. Soms als particulier, soms als langlopend parochieproject naast de landelijke acties. Een enkele keer als tijdelijk project voor de hele parochie. Opvallend is dan hoeveel mensen zich laten inschakelen in de activiteiten: zowel oud als jong, zowel diaconale vrijwilligers als koren. Weer een greep uit de voordrachten. In Ter Aar is een tijdelijk Akwabaa-museum voor een eigen Vastenaktieproject in Ghana ingericht. Duizend mensen bezochten dit museum.

De parochie in Voorschoten organiseerde tal van activiteiten voor een rolstoelbus voor Moldavië in het kader van een parochieproject. De opbrengst van 12.000 euro is door de PCI verdubbeld.

Al veertig jaar zetten vrijwilligers zich in voor de verkoop van fairtrade producten in de Driekoningenparochie in Den Haag. In het parochiecentrum is een eigen wereldwinkel ingericht.

'Vamos a Lins' is het motto voor een werkbezoek van jongeren uit de parochie van Krimpen aan den IJssel aan een straatkinderenproject in Brazilië. Deze werkvakantie heeft een nieuwe impuls gegeven aan de samenwerking. Tien parochies uit Leiden en omgeving hebben zich tijdens de laatste Vastenactie ingezet voor het Ghanaproject van de Willibrordusparochie in Oegstgeest.

Nieuwe wegen voor de naastenliefde

Erik Sengers en Ernst Meyknecht zijn coördinator en medewerker van de Dienst Diocesane Caritas van het bisdom Haarlem-Amsterdam

De kerkelijke dienst aan de naaste in nood staat de komende tijd voor grote uitdagingen. Met de bezuinigingen en ombuigingen in de verzorgingsstaat zullen de noden in de samenleving alleen maar toenemen.

Het oecumenisch onderzoek *Armoede in Nederland 2010*, waarin de bijdrage van de kerken aan mensen in nood wordt opgesomd, laat dit goed zien. Tegelijkertijd zullen de kerken de komende tijd alleen maar kleiner en kwetsbaarder worden. Ook veel maatschappelijke organisaties, verbonden met de kerken, zullen de komende tijd in grote moeilijkheden komen en losser komen te staan van de kerken. Dit spanningsveld vormt het centrale thema van de eerste Caritasdag in het bisdom Haarlem-Amsterdam. Voor deze dag zijn alle betrokkenen bij de diaconie uitgenodigd: Parochiële Caritas Instellingen, diaconale pastores, diaconale werkgroepen en andere initiatieven. Een bont gezelschap van ongeveer 90 mensen ontmoet elkaar op 25 juni in het missionair centrum in Heiloo, een plek waar spiritualiteit en dienstbaarheid elkaar ontmoeten.

Uitdagingen voor diaconie en caritas

Erik Sengers, coördinator van de nieuwe Dienst Diocesane Caritas, verzorgt de openingslezing. Hij maakt duidelijk voor welke uitdagingen de diaconie in de komende tijd komt te staan. Hij gebruikt daarbij als leidraad het begrip 'mondialisering'. Door een sterke ontwikkeling van de technische mogelijkheden (internet, computers, digitalisering) zijn de werelddelen meer op elkaar betrokken geraakt, en meer met elkaar verweven. Problemen met milieu, financiën, economie en migratie hebben te maken met zowel 'hier', als 'daar'. Door deze verwevenheid wordt het wel moeilijker

om die problemen op te lossen. Het is onduidelijk wie of wat de verantwoordelijkheid heeft voor dergelijke ontwikkelingen, en als we één ding oplossen (hier of daar) creëren we weer een nieuw probleem. Het interessante is dat elke locale situatie een weerspiegeling is van de mondiale situatie. Daarvoor gebruikt Erik Sengers het begrip 'globalisering': het mondiale probleem van vluchtelingen is anders in Afrika zelf of in Ter Apel, maar het blijft een mondiaal probleem.

Ethisch, profetisch en praktisch

Erik Sengers verduidelijkt dat niemand kan zeggen dat er geen diaconale problemen in zijn of haar omgeving zijn (want we zijn allen deel van het wereldwijde netwerk) en ten tweede dat het vreselijk ingewikkeld is om daar wat aan te doen (want alles is met alles verbonden). Het tweede deel van zijn lezing gebruikt hij daarom om antwoorden te geven op de vraag wat de opstelling van diaconale groepen kan zijn. Daarvoor gebruikt hij de drieslag ethisch-profetisch-praktisch. Bij de ethische kant gaat het erom dat we zelf, individueel, proberen te leven in evenwicht met mens en natuur. Zeker in de parochies kunnen we zo een beweging op gang brengen: één mens kan de wereld veranderen. Bij de profetische kant gaat het om te vertellen van de blijde boodschap van het Koninkrijk Gods, die een kritische stem is in de samenleving waarin vaak 'godgeklagd' veel mis gaat. Hier gaat het om de relatie van kerk en samenleving, waarin

Erik Sengers
[Foto: Persdienst bisdom Haarlem-Amsterdam]

het katholiek sociaal denken een belangrijke rol kan spelen als richting van analyses, ideeën en strategieën. Bij de praktische kant kunnen we concrete oplossingen voor mensen in nood realiseren, bijvoorbeeld door middel van projecten met anderen.

Hoe spoor je noden op?

Vervolgens zijn er vijf workshops gehouden. In de eerste workshop behandelt mw. Pieterne Ermen (Kerk in Actie) de vraag hoe je noden op het spoor komt en wat je doet als je ze vindt. Met behulp van een aantal werkbladen zijn deze vragen systematisch doorgenomen. Begin met het in kaart brengen van je eigen omgeving en je eigen kennis! Ga vervolgens kijken waar er knelsituaties zijn en maak hierbij ook gebruik van de kennis van (ervarings) deskundigen. Kijk vervolgens kritisch naar je wat je zelf kunt en wilt doen. Een bruikbaar hulpmiddel hierbij is de diaconale activiteitenmonitor (zie: www.diaconaleactiviteitenmonitor.nl).

WMO

In een tweede workshop is de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) belicht door Ernst Meyknecht, medewerker Diocesane Caritas. Voor parochies liggen hier kansen en uitdagingen om op te komen voor kwetsbare mensen, als ook om hun eigen activiteiten onder de aandacht te brengen. Zo is het mogelijk om voor bepaalde activiteiten een beroep te doen op de gemeente of de Vrijwilligerscentrale. Hij bepleit dat parochies die op dit terrein actief worden elkaar ondersteunen.

Sociale denken van de R.-K. Kerk

Het sociale denken van de R.-K. Kerk geeft richting, inspiratie en verdieping aan de thema's die in de caritas van de kerk opkomen. Prof. Gerard van Wissen licht de vier basiswaarden van de sociale leer toe: de unieke waarde van de mens, solidariteit, subsidiariteit en het algemeen goed. Ook vertelt hij hoe de kerk daarmee in de loop der geschiedenis een groot aantal ideeën heeft gevormd over de inrichting van de 'goede' samenleving. In de discussie is besproken wat diaconale groepen hiermee kunnen doen.

MOV-werk en caritas

Evert Veldman, adjunct missiesecretaris, gaat in deze workshop in op de vraag hoe de locale caritas en het Missie, Ontwikkelings-samenwerking en Vredeswerk (MOV, ofwel de internationale caritas) elkaar kunnen ondersteunen. Beide werkterreinen zijn apart, maar liggen ook in elkaars verlengde. Daarom pleit de inleider voor het "dubbele" project. Eén project gericht op de Derde Wereld en tegelijkertijd één project gericht op de eigen omgeving. Door ze samen te organiseren maak je duidelijk dat beide behoren tot één wereld.

Diaconale Weekend in november

De laatste workshop biedt 'tips en trucs' voor het organiseren van het Diaconale Weekend. De dienst Caritas zal jaarlijks een dergelijk weekend met een thema voorstellen, dit jaar op 12 november. Het thema van 2011 is 'kwetsbare mensen'. Tijdens de workshop is de informatiebrochure gepresenteerd met informatie over allerlei thema's en liturgische suggesties door Anita Witte, medewerkster Diocesane Caritas, en Ko Schuurmans, liturg. In een gloedvol pleidooi houdt Ko Schuurmans de aanwezigen voor dat iedere viering diaconaal behoort te zijn. De Diaconale Zondag is vooral bedoeld om de parochie te betrekken bij een speciaal diaconaal project. Anita Witte geeft daarvoor allerlei suggesties.

Uit de evaluatie blijkt veel waardering voor deze eerste Dag van de Caritas. Het is de eerste keer onder een nieuwe naam, maar hopelijk niet de laatste keer dat alle diaconale groepen op deze manier bij elkaar zijn geweest. Uitwisseling, contact en bemoediging zijn net zo immers belangrijk als de inhoud.

Een uitgebreid verslag van de dag, met de teksten van de lezingen, is op te vragen per e-mail onder caritas@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Alle teksten van het hoofdonderzoek, de deelonderzoeken, de tabellen, en de inleidingen van de presentatie van het oecumenisch onderzoek *Armoede in Nederland 2010* zijn digitaal te downloaden op <http://www.kerkinactie.nl/armoedeonderzoek>.

Het vuur brandend houden

Marielle Beusmans is stafmedewerker van de Dienst Kerk en Samenleving bisdom Roermond

"We moeten onze ogen openen voor de nood in de wereld om ons heen. Grote sociale vraagstukken eisen onze aandacht. De samenleving verandert en dat heeft consequenties voor ons geloof en ons gelovig handelen." Met deze woorden opent hoofdaalmoezenier pater Wim van Meijgaarden de sociale studiedag 'Het vuur brandend houden' die op 19 mei 2011 in Rolduc plaatsvindt.

Het is een oude traditie van de Aalmoezeniers van Sociale Werken en later de Dienst Kerk en Samenleving van het bisdom Roermond om sociale studiedagen te organiseren. Zo'n 80 jaar geleden opende Dr. Poels, een van de eerste sociale aalmoezeniers in het bisdom Roermond de Sociale Week van Roluc. Ook toen ging het om het verstaan van de tekenen des tijds. Het vuur van toen is al die tijd brandend gebleven. Soms 'zichtbaar en aanstekelijk', soms een vlammetje dat zwakjes blijft smeulen.

Katholiek Sociaal denken

Het is bekend terrein voor Thijs Caspers hoe het katholiek sociaal denken van betekenis kan zijn voor de huidige Nederlandse maatschappij. Hij opent de studiedag met een inleiding 'Verbinden in Vertrouwen' over de fundamenten van het katholiek sociaal denken. De sociale encyclieken van Paus Benedictus XVI *Deus Caritas est* (2005) en *Caritas in veritate* (2009) neemt hij als leidraad. "De samenleving is de meest geëigende plek waar wij zichtbaar moeten maken hoe het goede leven eruit ziet. Dat is de plaats waar wij zinvolle verbanden aangaan met anderen, ons dag in dag uit verbinden met elkaar", aldus Thijs Caspers. Toch klinkt er voor de inleider ook iets zorgelijks door in het thema 'Het vuur brandend

houden'. Zo vraagt hij zich af of we in onzekerheid zijn of en hoe het vuur brandend blijft? Deze onzekerheid steekt in deze tijd op verschillende manieren de kop op. Allereerst op het gebied van identiteit: wie van ons noemt zich met overtuiging nog katholiek? En zo ja, durven wij hier dan ook voor uit te komen? Daarnaast is er sprake van een bredere onzekerheid: kunnen wij in onze samenleving het vuur van verbinding samen brandend houden? Onzekerheid lijkt in onze samenleving steeds meer samen te gaan met wederzijds wantrouwen. Het vreemde wordt met regelmaat argwanend gade geslagen. Eigenlijk is het vreemd, dat onzekerheid en wantrouwen zo'n grote rol spelen in onze samenleving en vooral in ons zelfbeeld. Het christendom is bij uitstek de religie die vertrouwen boven alles centraal stelt en het een doorslaggevende betekenis toebedeelt. In het katholiek sociaal denken is dit vertrouwen ook van doorslaggevende betekenis. De encyclieken *Deus caritas est* en *Caritas in veritate* bevatten een aantal thema's die uitermate geschikt zijn om ons handelen richting te geven.

Richtinggevende sociale encyclieken

In de encycliek *Deus caritas est* ligt een belangrijke nadruk op de liefde. Naastenliefde is een manier om God te ontmoeten. Deze gedachte verwijst naar het evangelie van Mattheüs 'U zult de Heer uw God liefhebben met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw verstand. Dat is het grootste en eerste gebod. Het tweede is daaraan gelijk: U zult uw naaste liefhebben als uzelf' (Mt 22:37-39). Al vanaf het allereerste begin is de diaconie verankerd in de basisstructuur van de kerk zelf. Dit vraagt van ons om de ander in openheid tegemoet te treden.

In de encycliek *Caritas in veritate* is een belangrijke plaats toebedeeld aan het zogenaamde 'integrale humanisme'. In de visie van Paus Benedictus XVI streven we een totale ontplooiing van de gehele mens en van alle mensen na. Zo geeft een te grote eenzijdige gerichtheid op geld geen werkelijke economische groei. Een inzicht dat nogal eens naar de achtergrond verdwijnt in onze wereldeconomie, waar producten zo snel en goedkoop mogelijk tot stand moeten komen.

Economische ontwikkelingen

Wim Weijnen, bestuurslid van de stichting 'Evangelie en Samenleving', reageert in zijn lezing op die ontstane 'onzekerheid'. Hij doet dit vanuit een sociaal economisch perspectief. In vogelvlucht schetst hij de economische ontwikkeling sinds de Tweede Wereldoorlog: van een Keynesiaans denken (een grotere rol van de overheid en overheidsgeld in de economie) naar een neo-liberalisme (een kleinere rol van de overheid in de economie). De laatste jaren is er een verandering zichtbaar in het internationale krachtenspel. Europa is hard zoekende naar een nieuwe positie en identiteit. Marktwerving in combinatie met overheidsbezuinigingen zagen aan de wortels van kernwaarden in onze beschaving. Dat is te zien in de sectoren zorg, onderwijs en cultuur.

Weijnen reikt enkele thema's aan die voor de Dienst Kerk en Samenleving belangrijk zijn om het vuur brandend te houden. Allereerst het thema duurzaamheid. Zo is er een toenemend besef van de eindigheid van vele grondstoffen alsook onze beperkte menselijke invloed op voorkomen van een aantal natuurrampen. Een ander aanknopingspunt is maatschappelijk verantwoord ondernemen. Niet alleen ontstaan er meer mogelijkheden om werk en privé te combineren, ook vrijwilligerswerk zal een totaal nieuwe dimensie krijgen. Een derde thema is de toenemende kennisintensiteit. Er is een roep om nieuwe vormen van dienend en bindend leiderschap. Als laatste noemt hij de combinatie van vergrijzing en ontgroening. Deze combinatie dwingt tot nadenken over maatschappelijke integratievraagstukken in een steeds multiculturelere samenleving.

Bisschop Wiertz besluit de sociale studiedag.
[Foto: Frans van Galen (bisdom Roermond)]

Het belang van diaconie

Aan het einde van de sociale studiedag onderstrept bisschop Wiertz het belang van diaconie en hoe diaconie onlosmakelijk met ons geloof verbonden is. "Wie het tegendeel beweert, heeft niets van het evangelie begrepen", zegt bisschop Wiertz heel stellig. "Geloven doe je niet alleen in de kerk. Jezus navolgen, is een manier van leven die je vooral buiten de kerkmuren in praktijk moet brengen. Zeker in een samenleving waarin individualisme en eigenbelang steeds meer de toon lijken aan te geven."

Bisschop Wiertz is de aalmoezeniers van Sociale Werken dankbaar dat ze steeds opnieuw proberen om de Kerk en het maatschappelijk middenveld bij elkaar te brengen. Dat is in deze tijd niet gemakkelijk. Bisschop Wiertz sluit de studiedag met de woorden "We zijn het aan ons christen-zijn verplicht om in gesprek te blijven. Voor de vragen van onze tijd zijn in het tweeduizend jaar oude evangelie verrassend actuele aanknopingspunten te vinden. Oog hebben voor de zwakkeren in de samenleving, aandacht vragen voor de mensen die steeds het onderspit delven. Dát houdt het vuur brandend."

Studiedag in het Bisdom Breda over arbeid

Peter Hoefnagels is diaken en hoofd pastorale dienstverlening en Daphne van Roosendaal is communicatieregisseur van het bisdom Breda

Een van de activiteiten waarmee het bisdom Breda de sociale leer van de Kerk uitwerkt en uitdraagt is de 'Antoniusacademie'. Op vrijdag 13 mei 2011 ging de Antoniusacademie over het thema 'arbeid'.

De Antoniusacademie is genoemd naar de heilige Antonius van Padua (12e-13e eeuw). De heilige Antonius had in zijn tijd veel oog voor het leven en de ontplooiingskansen van individuele armen. Hij kwam voor hen op in zijn prediking én door zijn concrete voorbeeld. Antonius had ook zorg voor rijken en machtingen, namelijk dat zij door zijn prediking op hun beurt evenzeer oog zouden krijgen voor het leven van de kleinen en hen als mens, naar Gods beeld geschapen, zouden herkennen en erkennen. De Antoniusacademie is een ronde tafel conferentie om de visies op een vraagstuk zo goed mogelijk uit te wisselen. Deelnemers worden gevraagd om vanuit hun werksfeer een statement voor te bereiden over de voorliggende vraag. De statements worden in enkele rondes bevraagd en toegelicht. Elke deelnemer brengt zo zijn of haar informatie in, en doet nieuwe informatie op.

Ronde tafel conferentie

Bisschop van den Hende nam het initiatief tot de Antoniusacademie van 13 mei om in gesprek te gaan met mensen uit de samenleving die vanuit verschillende werkvelden betrokken zijn op het arbeidsvraagstuk. De centrale vraag was: hoe kan arbeid of de begeleiding naar arbeid zo worden ingericht dat het, ook bij verminderde budgetten, ten goede komt aan de mens: in zijn zelfontplooiing, in zijn relatie tot anderen, als bijdrage aan de samenleving? Deelnemers aan de Antoniusacademie op 13 mei waren mevrouw N. van Meer-Dingenouts,

Bisschop van den Hende op bezoek bij Voedselbank Breda
[Foto: Johan Wouters]

beleidsadviseur Sociale Zaken en Werkgelegenheid van de gemeente Breda, de heer C. Sohier, secretaris van het bestuur van de Voedselbank Breda, en mevrouw W. van Zundert-Hagenaars van reïntegratiebureau Rondonwerk uit Oud Gastel, en van bisdomzijde de heer F. van Iersel, functionaris voor de sociale leer van de Kerk. Na het statement en de toelichting daarop door de deelnemers werden informatie en visies uitgewisseld vanuit de aanwezige sectoren: de gemeente, de voedselbank, het reïntegratiebureau, de Kerk.

Statements

N. van Meer-Dingenouts van de gemeente Breda lichtte de stelling toe: 'Iedereen kan iets, iedereen doet iets'. "We geloven in de talenten van mensen en willen niet bij de belemmeringen stil blijven staan. Niet iedereen kan even goed meedoen, maar wel willen we elke persoon verder brengen op de 'participatieladder'. We doen zoveel mogelijk een beroep op de verantwoordelijkheid van mensen. En we doen ook een beroep op de verantwoordelijk-

heid van werkgevers om mensen een kans te geven zich te ontwikkelen.”

Vanuit het reïntegratiebureau Rondomwerk werd aangegeven dat er minder financiële middelen beschikbaar zijn dan voorheen. “Je merkt dat er mensen zijn die daardoor niet de begeleiding krijgen die ze nodig hebben,” aldus W. van Zundert-Hagenaars. Ook staat het imago van reïntegratiebureaus onder druk. De branche moet creatief om zien te gaan met deze uitdagingen.

De heer C. Sohier van de Voedselbank in Breda gaf aan dat een groot deel van de cliënten van de Voedselbank schulden heeft en dat dit vaak een last is bij het solliciteren. In de ronde van kritische vragen vroeg hij of de gemeente niet iets kan doen aan het grote aantal hulpverlenende instanties.

Gesprek

“Dat aantal instanties is inderdaad groot in Breda”, gaf de beleidsadviseur N. van Meer-Dingenouts aan, “maar niet alle organisaties worden door de lokale overheid gefinancierd, zodat de gemeente hier niet eenvoudig de regie kan nemen.” Het probleem werd geïllustreerd met een praktijkvoorbeeld van het reïntegratiebureau. Iemand die verschillende problematieken heeft, kan op maandagochtend een afspraak hebben met de jeugdzorg, op woensdagochtend een pakket bij de Voedselbank komen ophalen en op weer andere dagen in de week nog andere afspraken hebben. De ruimte om te reïntegreren op de arbeidsmarkt is dan gering.

Arbeid en de sociale leer

Fred van Iersel gaf aan dat arbeid vanuit de sociale leer van de Kerk zeer verschillende functies vervult. “Arbeid is allereerst een instrument om voor zichzelf en het gezin in levensonderhoud te voorzien. Daarnaast wordt arbeid ook gezien als middel tot zelfverwerkelijking en ontplooiing en als middel tot sociale participatie. Arbeid is ingebed in arbeidsverhoudingen en daarbij is steeds de vraag welke arbeidsverhoudingen rechtvaardig zijn. Arbeid geeft mogelijkheden tot consumptie. Het is bovendien erkend als mensenrecht.” Van Iersel wierp als vraag op of er solidariteit is om de arbeidsparticipatie te versterken van mensen

die ziek zijn of bijvoorbeeld werkloos. Bisschop Van den Henden besloot het gesprek als gastheer met een korte reactie: “Arbeid is een menselijke activiteit die van belang is voor het levensonderhoud, de ontplooiing van de persoon en zijn of haar talenten, het onderhouden van een netwerk van relaties, en voor het bouwen aan de samenleving.” Daarnaast benadrukte de bisschop dat niet alleen betaalde arbeid belangrijk is. “Onbetaalde arbeid is evenzeer van belang vanuit de vraag: wat kan ik betekenen voor een ander? Die vraag is ook van belang in het onderwijs aan jongeren, naast de vraag ‘wat vind ik leuk en wat wil ik worden?’”, suggereerde de bisschop.

Arbeidspastoraat

Deze bijeenkomst van de Antoniusacademie vanuit de sociale leer van de Kerk staat in een continue lijn van aandacht voor het bedrijfsapostolaat, het industriepastoraat, later het arbeidspastoraat. Drie oud-medewerkers van het bisdom waren daarom speciale gast bij deze Antoniusacademie: Henk Kampert, Albert Slaats en Peter Osendarp.

Diaconale werkbezoeken

Het bisdom combineert de Antoniusacademie met diaconale werkbezoeken. Met een diaconaal werkbezoek informeren de bisschop en de bisdomstaf zich op locatie over een problematiek. De diaconale werkbezoeken en de Antoniusacademie vullen elkaar aan: in het ene geval trekt het bisdom eropuit, in het andere geval nodigt het bisdom mensen bij zich uit. Bij elk werkbezoek nodigt de bisschop de deelnemers uit om hun sociaal engagement juist de gelovige verdieping te geven. De diaconale werkbezoeken worden georganiseerd vanuit een concrete vraag en doelstelling. Eerdere werkbezoeken vonden plaats aan twee Voedselbanken (Roosendaal en Breda) en een school voor kinderen met meervoudige beperkingen (Breda).

Dit artikel is uit het bisdommagazine 2011-3 dat geheel in het teken staat van de sociale leer van de Kerk. Bestellen na eind augustus: Bisdom Breda, Postbus 90189 4800 RN Breda of www.bisdombreda.nl

Kerk In Platteland

Jack Steeghs is diocesaan diaconaal werker aartsbisdom Utrecht en Lonneke Gunnink-van den Berg is pastoraal werkster in de Emmanuelparochie

Hoe houden we levensvragen van mensen die wonen en werken op het platteland in Godsnaam op de agenda van de geloofsgemeenschap? Met deze vraag in het achterhoofd schreef Jack Steeghs eind 2009 het bisdomproject Kerk In Platteland (KIP). Intussen is het proces in de geloofsgemeenschappen van Lemelerveld en in Eibergen halverwege de looptijd. Een terugblik met het perspectief van wat specifiek gerichte aandacht kan betekenen.

Een geloofsgemeenschap is er voor het wel en wee van mensen. Het hele geleefde leven doet ertoe. Als het goed is komt het geleefde leven aan bod in het aanbod van de parochie: in ontmoetingen, vieringen, sacramenten. Al die activiteiten zijn er om *als gelovigen* van elkaars levensweg te leren, om elkaar in vertrouwen en hoop te dragen en om alles wat daarbij aan de orde komt voor God te brengen. Deze insteek ligt diaconaal gesproken niet zo voor de hand. In de diaconie, of smaller - in de caritas - gaat het meestal om een probleem,

een groep of individu in de verdrukking, bijvoorbeeld als gevolg van een dreigende huisuitzetting. Er wordt doortastend optreden gevraagd. Als je diaconaal handelen meer preventief verstaat en vertrekt vanuit het omzien naar elkaar als mensen, dan werk je aan diaconale draagkracht. Of zoals een van de boeren het heeft gezegd: “Waar blijven we als we als geloofsgemeenschap niet meer naar elkaar omzien, als we elkaars vreugdes, zorgen en hoop niet meer kennen?”.

Boeren en tuinders in beeld

KIP vertrekt vanuit het aanspreken van een geloofsgemeenschap op het omzien naar elkaar. Meteen daarna komt de specifieke doelgroep in het oog: boeren en tuinders (m/v) - hierna gemakshalve ‘boeren’ genoemd. Die aandacht is er niet voor niets. Om te beginnen staat de boerenberoepsgroep op dit moment als geen ander vol op de tocht. Bij alle aandacht voor dierenwelzijn, lagere prijzen, doorgedraaide tuinbouwproducten, verantwoorde bedrijfsvoering en een gegarandeerde hoge voedselkwaliteit wordt vaak vergeten dat individuele bedrijven worden uitgespeeld tegen allerlei, vaak economische belangen. Als we het over bedrijven hebben, dan gaat het ook over gezinnen bestaande uit meerdere personen, die in hun levensonderhoud afhankelijk zijn van het reilen en zeilen op het boeren-erf. Vrouw, man en kinderen zijn niet alleen afhankelijk in financiële zin, ook in levensstijl, in het oog hebben voor onderlinge afhankelijkheid, in verbondenheid met het stukje aarde waarop men leeft en in de ervaring met

Pastoraal werkster Lonneke Gunnink-van den Berg in gesprek aan de keukentafel [Foto: Jack Steeghs]

meerdere generaties op de werkvloer. Allemaal vormen van organisatie die tegenwoordig sterk in de belangstelling staan, vanwege de waarden die ze vertegenwoordigen: duurzaam, sociaal, inter-generatief. Omdat het in onze maatschappij zo vaak mis gaat met mensen.

De boer op en luisteren

Meerdere projecten in het verleden hebben geleerd dat mensen niet alleen op hun problemen aangesproken willen worden. Daarom vraagt Steeghs de profielpastor diaconie ter plaatse om met hem de uitdaging aan te gaan en samen, als vertegenwoordigers vanuit de kerk, boeren op te gaan zoeken, met als belangrijkste doel om hun verhaal te horen. Zij worden gebeld met de vraag voor gesprek vanuit belangstelling voor hun leven, middenin hun realiteit van alledag, waarbij zij zelf aangeven wat voor hen van belang is, wat van waarde is en wat daarbij een rol voor de geloofsgemeenschap is. Zo gebeurt het nu in Lemelerveld en in Eibergen.

Het belang van het concrete verhaal

Het lijkt vanzelfsprekend dat levensvragen van boeren aan bod komen. In ieder geval toch zeker tijdens de contacten die pastorale beroepskrachten en diakens in de parochie hebben als gevolg van een verzoek om doop, huwelijk, ziekenzalving, etc.? Het is de vraag of de gezondene in kwestie oog heeft voor de verwevenheid van wonen en werken, voor de klankkleur van het leven en alles wat daar verder bij komt kijken. Verstaat de pastor het gesproken dialect, de plaatselijke zegswijzen, wordt daarop - vol aandacht en geduld - doorgevraagd? En als hij of zij deze gerichtheid 'in de tas' heeft is de vraag of en hoe deze gerichtheid onderhouden wordt? Precies kijken is nodig omdat daarmee de kwaliteit van het omzien naar elkaar toeneemt. Onlangs hoorde Steeghs van een collega uit een andere plattelandsparochie: "Als we niets doen glijt de geloofsgemeenschap zo onder je weg". Vanuit het pastorale team voegt pastoraal werkster Gunnink-van den Berg nog een element toe: "Door dit initiatief orden ik mijn diaconale werk. De context van mijn werk is het platteland. Daarom helpt dit project mij in het richten van vele diaconale initiatieven".

Antenne

KIP betekent een bepaalde manier van kijken: is gerichte én gegroepeerde aandacht. Die antenne geldt zowel voor de geloofsgemeenschap - de regioparochie is een te groot gebied - als voor de bewoners van het platteland. Aan de zijde van de kerk speelt het verkennen van de vragen van het dagelijkse leven en werken op het platteland in de economische realiteit van het heden. Vragen zijn bijvoorbeeld: Wat heeft het leven van deze beroepsgroep de geloofsgemeenschap te zeggen? Wat kunnen we leren van hun uithoudingsvermogen, hun afhankelijkheid van de grillen van de natuur, hun vermogen om toch maar weer te vernieuwen en/of te vergroten, tegen alle logica van buitenstaanders in?

Aan de zijde van de landbouw speelt het toelaten van de levensbeschouwelijke dimensie, met vragen als: technisch is er veel mogelijk, maar waar ligt voor mijn persoon en levenswijze een optimale bedrijfsgrootte? Hoe zit het met een eerlijke prijs voor een gezond product? Wat deel ik met collega-ondernemers, dichtbij en verder weg van huis? Waar kunnen we elkaar versterken en hoe dan? Wat kan de geloofsgemeenschap voor mij betekenen?

Eerste EI

Uiteindelijk is KIP gericht op het voortbrengen van meerdere nieuwe initiatieven die verankerd worden in het beleidsplan van de parochie. Het eerste EI is onlangs in Lemelerveld geboren: Oogstdankbroodje. De bekende oogstdankviering is nieuw leven ingeblazen. Dit betekent een gewone viering, aangekleed met plattelandsaandacht en aangevuld met ontmoeten na afloop. Daarvoor zijn zoveel mogelijk (ex-)agrariërs uit Lemelerveld persoonlijk uitgenodigd. In dit initiatief nuttigt men brood afkomstig van Salland's graan en daarom heet de boreling: Oogstdankbroodje.

Voor wie meer wil weten...

Meerdere columns over het verhaal van boeren zijn te lezen op: www.dkci-utrecht.nl (doorklikken via: doen, dichtbij en welzijn). Jack Steeghs: Amersfoortseweg 10 3705 GJ Zeist; 06-29044624; Steeghs@artsbisdom.nl

Maatschappelijke stages

Een vliegwiel voor de diaconie in de parochie

Marie-Jeanne Zuidervaart is medewerker Bisdom 's-Hertogenbosch Speerpunt Kerk en Samenleving voor vrijwilligerswerk, maatschappelijke stages en diaconie

Er zijn ontwikkelingen in de maatschappij die onverwacht grotere effecten hebben. De nieuwe Wet op Maatschappelijke stage (MaS), van kracht vanaf september 2011, is er zo een. De Maatschappelijke Stage biedt een nieuwe kansen voor de diaconie in de parochie.

Op 28 april 2011 is de Wet MaS aangenomen, die regelt dat alle leerlingen van het VMBO, HAVO en VWO, die instromen in het voortgezet onderwijs vanaf het schooljaar 2011, een maatschappelijke stage van minimaal dertig uur in het vrijwilligerswerk moeten doen tijdens hun schoolcarrière. School en gemeente zijn daarbij wettelijk verplicht om dit mogelijk te maken. Daarvoor zijn klussen nodig van stage aanbieders. Parochies kunnen zulke stage aanbieders zijn.

Maatschappelijke stages

De maatschappelijke stages zijn door de regering in het leven geroepen om de leerlingen de 'zorg voor anderen' in de eigen omgeving te laten beleven door ze te laten ruiken aan

het vrijwilligerswerk. Maar er gebeurt meer. Parochies die kennismaken met de MaS zien de hoopvolle invloed ten aanzien van hun diaconale programma. Met name bij de fusies van parochies blijkt de MaS een praktisch instrument om nieuwe verbanden te smeden tussen de verschillende partijen. Naast een verplicht onderdeel van de middelbare schooltijd dient de maatschappelijke stage voor de leerlingen vooral een bijzondere ervaring te worden. Ze zijn goud waard voor de jongere zelf maar ook voor onze maatschappij en kerk. De leerlingen kijken met een frisse blik naar de organisatie. En met een beetje geluk maakt de parochie nu al kennis met de nieuwe vrijwilligers van de toekomst. Waarschijnlijk zijn er klussen waar op dit moment geen tijd, inspiratie of geld voor is, maar die goed passen bij een maatschappelijk stagiair. Met alle ontwikkelingen van nu in de kerk op het gebied van diaconie in de parochies komt de MaS dus als geroepen.

Pilot: proefdraaien in zes parochies

Jongeren moeten verplicht een maatschappelijke stage doen. Maar wat houdt het nu precies in? Wat kunnen parochies als gastheer of gastvrouw met leerlingen op maatschappelijke stage?

In het bisdom 's-Hertogenbosch zijn we gestart met het verzamelen van maatschappelijke stageplaatsen in zes proefparochies in Geldrop, Helmond, Tilburg, Beek en Donk, en Gemert. Doel is om de leerlingen te laten kijken 'in de keuken' van de kerk. Ze kunnen kennis maken met de organisatie en de motivatie van haar mensen in hun 'zorg voor anderen'. Ervaringen die werkelijk iets veranderen bij de leerling, de klus en de gastheer of

Liesbeth, Juul en Marijn in Geldrop

[Foto: Jaap van Eden, dienst communicatie bisdom Den Bosch]

gastvrouw in de parochie. In het najaar worden de voorlopige resultaten verder uitgewerkt en beschikbaar gesteld. We willen gaan voor stages met kwaliteit qua inhoud, begeleiding en inspiratie.

Hoe werkt de MaS?

Na goedkeuring van bestuur en pastoraal team gaan een paar mensen die graag met jongeren werken aan de slag in een werkgroep in de parochie. Diverse activiteiten en klussen in de parochie worden vervolgens geïnventariseerd in samenwerking met werkgroepen en externe organisaties. Tot nu toe hebben wij twintig klussen verzameld in de zes parochies: van een cultuurhistorische tentoonstelling over begraafplaatsen, redactiewerkzaamheden voor het parochieblad, meedoen in de voedselbank, bezoeken aan ouderen en eenzamen tot het tuinonderhoud, dat geschikt is voor een blokstage van de groenafdeling. De eerste stagiairs hebben zich inmiddels voor de stageplekken gemeld en de aftrap van de proefprojecten heeft in april plaatsgevonden. De praktijk leert dat wanneer de stageplek en de begeleiding goed is, elke ervaring van de MaS-leerling, positief of niet, leerzaam is en alle partijen inspireert!

Even voorstellen: Jort

Jort van de Pas is 14 jaar als hij in de parochie H. Margarita Maria Alacoque in Tilburg naar zes adressen wordt gestuurd van ouderen en eenzamen in de parochie. Hij moet een afspraak maken en op bezoek gaan. "Het was spannend", zegt Jort. "Je weet echt niet wat je moet verwachten. Als je een afspraak maakt weet je niet of je welkom bent en wat je precies moet zeggen. Het werd vooral luisteren dus", concludeert hij vervolgens. Jort is in 2010 onder andere op bezoek geweest bij de 90-jarige mevrouw Te Poel. "Vertellen kan ze ook, maar het samen piano spelen was echt het leukste!" zegt Jort met een grijns op zijn gezicht. Hij heeft er veel van geleerd, alhoewel hij met zijn 16 jaar van nu toch wel anders in de stoel van mevrouw Te Poel zit als toen hij 14 was. "Ik moest veel geduld hebben, en niet bij iedereen was het duidelijk wat ik kwam doen." Als tip aan de parochie geeft hij wel mee dat ze de

Jort en mevr. te Poel in Tilburg

[Foto: Jaap van Eden, dienst communicatie bisdom Den Bosch]

stagiair goed moeten informeren. "Je bent pas 14, dus een beetje voorbereiding is wel nodig! Door de onervarenheid van de school was er weinig begeleiding, daarom geef ik de stage het cijfer zeven." Op de vraag of die beoordeling ook gold voor de stage zelf is Jort duidelijk: "Een acht, het was een goeie stageplek!".

Juul en Marijn hebben veel geleerd

Juul en Marijn zijn twee nichtjes uit Aarle-Rixtel en Eindhoven. Beide zijn 15 jaar en hebben hun stage op de Voedselbank in Geldrop gedaan onder de bezielende leiding van voorzitter Liesbeth Noordman. "We hebben tijdens de kerstactie folders uitgedeeld bij verschillende supermarkten in Geldrop en Mierlo. Daarbij hebben we mensen gevraagd of ze extra producten voor de voedselbank wilden kopen. Dat was hartstikke leuk. De meeste mensen waren heel aardig en enthousiast." Daarna komt de uitdaging bij de voedselbank zelf. Natuurlijk de klus van alles uitzoeken op datum, soort en in porties. Als de cliënten binnenkomen wordt het iets heftiger. "Je wist niet zo goed wat je moest doen en hoe je ze aan moest spreken. We hebben koffie geschonken en dat was wel leuk. Ons was ook gevraagd of we drie cliënten wilden interviewen. Dat was wel het moeilijkste én het mooiste om te doen." Op de vraag wat ze geleerd hebben antwoorden beiden: "Ik wist niet dat je met zo weinig geld kan rondkomen en dat alles zo duur is. Mensen zijn toch wel optimistisch en blij dat ze hulp krijgen van de voedselbank, maar willen het eigenlijk liever niet." Hun beoordeling van de stage is een dikke negen! De spontane uitsmijter van Juul op de opmerking van Liesbeth dat ze er toch niets voor kreeg zegt genoeg. "Wel, ik word er heel blij van!" Bij de volgende kerstactie staan er weer twee stagiairs te trappen!

Fietsen langs kerken en kunst

Werken van barmhartigheid

Femmy Bouma is mede-organisator van de fietsroute en
Hub Crijns is directeur van landelijk bureau DISK

Op 27, 28 & 29 mei, 2, 4 & 5 juni jl. hebben veel deelnemers een unieke fietsroute gevolgd langs de zeven middeleeuwse kerken van Deinum, Blessum, Boksum, Leons, Baard, Easterlittens en Winsum in de Greidhoeke van Zuid-Friesland. De fietsroute biedt behalve een mooie tocht over knusse landweggetjes, tevens een verrassende kijk op kunst en cultuur.

In elke kerk hangt een schilderdoek (160 x 200cm) uit de reeks 'De zeven werken van Barmhartigheid' van kunstenaar Frans Franciscus. Vanaf de vroege Middeleeuwen tot de Barok waren deze werken, zoals 'hongerigen voeden', 'vreemdelingen herbergen' en 'gevangenen bezoeken', een inspiratiebron voor de schilderkunst. De hedendaagse verbeelding van dit oude thema komt goed tot zijn recht in de middeleeuwse kerken. Frans Franciscus geeft een verrassende en verfrissende kijk op een thema dat actueel blijft. Frans Franciscus combineert en herarrangeert composities met Bijbelse voorstellingen van oude meesters op een eigentijdse en verrassende manier. Verschillende culturen, situaties, religies en tijden lijken vloeiend samen te komen in beelden die geijkte referentiekaders aan het wankelen brengen en altijd voor meer dan één uitleg vatbaar zijn.

Frans Franciscus

Frans Franciscus (geboren 1959 in Utrecht) volgde zijn opleiding aan de Utrechtse School

voor de Kunsten. Hij woont en werkt in Amsterdam. Behalve schilder is hij ook beeldhouwer en filmmaker. Zijn werk is tentoongesteld in galeries, op kunstbeurzen en in musea in Nederland, België, Frankrijk, Duitsland, Spanje, Zwitserland, Jordanië en Zuid Afrika. Zijn schilderij 'Annunciatie' hangt in Rijksmuseum het Catharijneconvent, waar hij in 2003 ook een grote expositie had.

Oude schilderkunst is voor Frans Franciscus een blijvende bron van inspiratie. Met name schilders als Hendrick ter Brugghen, Caravaggio en Rogier van der Weyden inspireren hem. Die oude schilderkunst brengt hem als vanzelf bij Bijbelse thema's. Franciscus combineert de Bijbelse voorstellingen van de oude meesters met andere verhaal- en beeldtradities en met beelden uit de wereld van vandaag. Zo ontstaan beelden die onze geijkte referentiekaders aan het wankelen brengen en altijd voor meer dan één uitleg vatbaar zijn. Voor meer informatie over zijn werk, zie: www.fransfranciscus.com

Het programma

De expositie met fietstocht en evenementen is georganiseerd door Adri Terlouw, predikant van de protestantse gemeente Terpoarte en zijn partner Hinke Post-Knol, predikant van de gemeente Lankmeamert. De opening van het project heeft plaatsgevonden op vrijdag 27 mei, om 16.00 uur, door Peter Karstkarel, architectuurhistoricus en publicist, in de Sint Margarethakerk in Easterlittens; met muziek van Simon Bouma, piano en Annalies Woudstra, hobo.

Vervolgens zijn er vijf activiteiten geweest met lezingen en muziek. Op zaterdag 28 mei van 13.30 – 14.30 uur in de Mariakerk van Blessum sprak Gerben Kozijn, directeur van PI Zwaag in Hoorn, over 'Barmhartigheid en Strafrecht' bij het schilderij 'De gevangenen bezoeken' met muziek van Wiebe Kaspers, piano en Florian den Hollander contrabas. Op zondagmiddag 29 mei was in de Gertrudiskerk van Baard Jhanneke Liemburg, burgemeester van Littensradiel, de spreker met een verhaal over 'Barmhartigheid in het asielbeleid' bij het schilderij 'De vreemdelingen herbergen' met muziek van Tseard en Douwe Nauta.

De zaterdagmiddag van 4 juni trok de deelnemers aan de fietsroute naar de Mariakerk van Winsum, waar Wim de Muinck Keizer, uroloog Medisch Centrum Leeuwarden, een lezing hield over 'De toekomst van onze gezondheidszorg in mondiaal perspectief' bij het schilderij 'De zieken bezoeken' met muziek van Henk Lyklema, piano en Jinke Lyklema-van Weringh, dwarsfluit.

De Sint Margrietkerk in Boksum was op zondagmiddag 5 juni het podium voor Jan Douwe van der Ploeg, hoogleraar landbouwuniversiteit Wageningen met een lezing over 'Barmhartigheid en het wereldvoedselvraagstuk' bij het schilderij 'De hongerigen te eten geven'. De muziek werd verzorgd door strijkorkest 'Apollo', bestaande uit leden van het Fries Jeugdorkest onder leiding van Arjen Beintema.

De Werken van barmhartigheid

Frans Franciscus vertelt in een interview met Ria Kraa van *Het Goede Leven* van het *Friesch Dagblad* (3-10 juni 2011), dat de serie oorspronkelijk bedoeld was voor een grote fondsenwerver, die zeven kantoren in Europa had en in elk kantoor een schilderij wilde ophangen. Maar toen kwam de crisis en ging de opdrachtgever failliet, helaas zonder al teveel betaald te hebben. De schilder was intussen al zo ver gevorderd, dat hij de serie toch afmaakte. Wel hergebruikte hij eerdere beeldelementen uit andere schilderijen, zoals de vrouw met het rode kapje, blote mannen, de mantel van madonna en de in zand tekenende man. Al doende heeft de serie, zoals alle kunst, veel kijkelementen in zich, die alle verwijzen naar

diverse betekenissen. Frans Franciscus' oeuvre toont veel emancipatoire boodschappen rond homo's en etnische minderheden.

Kijken we met de organiserende Adri Terlouw mee naar de serie schilderijen, dan is het verrassende ervan, dat er allerlei gesprek uit voort komt. "Barmhartigheid is een mooi woord, maar het wordt ook in de kerk heel gemakkelijk een cliché. Als je dan deze beelden ziet, een Roodkapje, een goochelaar met een konijn, dan lokt dát gesprek uit: wat heeft dat nou met barmhartigheid te maken? Kunst heeft altijd meer betekenissen dan de maker zich bewust is. Dat is met poëzie ook zo. Je vraagt een dichter ook niet naar de betekenis van zijn gedicht. Als het af is, is het van de lezer. En zo is het met een schilderij ook: als het af is, is het van de kijker."

Voorafgaande aan de expositie hebben de predikanten met een dertigtal gemeenteleden de geschiedenis van de werken van barmhartigheid, voorbeelden van kunstseries en de serie van Frans Franciscus besproken. Vanuit die gesprekken is het begeleidende boekje voor de expositie en het fietsproject ontstaan. Op de kaft is het schilderij 'De zieken verzorgen' afgebeeld. In het boekje staat als toelichting: "Op dit schilderij een bijzonder krachtige Narcissus. Narcissus is volgens de Griekse mythologie de jongen die maar niet genoeg kon krijgen van zijn eigen beeld. Dagelijks zat hij uren voorovergebogen over zijn eigen beeltenis. De zorg voor het gewonde lam heeft deze Narcissus uit dit in zich zelf gevangen zijn bevrijd. Heel de natuur doet in deze bevrijding mee. Het paradijs gemaakt. En net als op andere schilderijen uit de reeks ontbreekt ook hier het hart weer niet."

Aan het einde van het openingsartikel van Jozef Wissink in dit nummer van *Diakonie & Parochie* wordt de presentatie van het boek *Diaconie in beweging. Handboek diaconiewetenschap* op vrijdag 2 december 2011 aangekondigd. Landelijk bureau DISK heeft als mede-sponsor van het project in Friesland van de schilder de publicatierechten van de schilderijen gekocht en ze zullen in een apart kleurkatern met toelichtingen in het boek worden opgenomen.

Het tij moet keren bij aanpak schulden

Hub Crijns is directeur landelijk bureau DISK
en Ellen van der Kemp is freelance journalist

Aan de vooravond van het Tweede Kamerdebat over de Wet gemeentelijke Schuld-hulpverlening vond maandag 20 juni in Rotterdam een werkbezoek aan de Kantonrechtbank plaats. Kerk in Actie, het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad en de projectalliantie SchuldHulpMaatje hadden lokale en landelijke politici uitgenodigd om bij een rechtszitting aanwezig te zijn van mensen met betalingsachterstanden. Voor één dag stond niet de papieren werkelijkheid, maar de harde alledaagse werkelijkheid van mensen met schulden centraal.

Rechtszitting

Tijdens de zitting werd al snel duidelijk dat het niet om zomaar een aantal gevallen gaat, maar om zo'n 300 tot 700 mensen per dag, alleen al in Rotterdam! De schuldeiser, in dit geval een ziektekostenverzekeraar, laat mensen dagvaarden bij de rechtbank om zo een rechterlijke dwang in de hand te hebben wat betreft de betaling. De schulden variëren van een luttel 16 euro tot duizenden euro's. De oorzaken zijn divers: mensen die door dakloosheid geen post ontvangen hebben, mensen die doordat ze werkloos zijn niet genoeg geld hebben om de rekeningen te kunnen betalen. Maar ook mensen die wel betaald hebben, maar waarbij de betreffende instantie een fout gemaakt heeft. In dat laatste geval kan de kantonrechter nog iets betekenen voor de gedagvaardden, maar in de meeste zaken kan de rechter alleen maar het vonnis 'betalen' uitspreken. Kantonrechter mr. J.C. Nouwt waarschuwt bij elke rechtszitting dat ze geen schulden kwijt kan schelden en geen betalingsregeling kan treffen. Ze voelt zich met handen en voeten gebonden. "We sturen ze gewoon het bos in. Want zo'n rechterlijke uitspraak verhoogt het schuldbedrag met een kleine 400 euro."

Debat

Na het werkbezoek vond er een debat plaats over de vraag hoe schuldhelpverlening in Nederland doeltreffender en slagvaardiger georganiseerd kan worden. Aan het debat namen deel: Cynthia Ortega, lid Tweede Kamer voor de Christen Unie, vertegenwoordigers van het Rotterdamse stadsbestuur, landelijke en lokale kerken en een christelijke schuldhelporganisatie. Ortega is stellig in haar mening: "Maken incassobureaus in feite geen misbruik van de rechterlijke procedures door gelijk tot dagvaarden over te gaan in plaats van te kijken of er een betalingsregeling getroffen kan worden?" Een moratorium (dat is een tijdelijke stop op invorderingsacties en invorderingskosten) zou volgens haar uitkomst kunnen bieden. In dat geval wordt het crediteuren voor een bepaalde tijd onmogelijk gemaakt om, ten behoeve van de betaling van schulden, zich te verhalen op het vermogen van de debiteur. Ook de andere panelleden zagen volop mogelijkheden in een moratorium, vooral omdat zo het snel oplopen van de schuld wordt tegengegaan.

Andere aanpak urgent nodig

Waar de panelleden het in ieder geval over eens waren, was de urgentie van een andere aanpak voor de schuldenproblematiek. Het tij moet gekeerd worden, want tot nu toe groeit het aantal mensen met schulden met de dag en de maatschappelijke gevolgen daarvan zijn groot. Het niet meer kunnen voldoen aan de betalingsverplichtingen confronteert schuldenaars in toenemende mate met invorderingsprocedures via de rechter en daardoor met nog hogere schulden. Voor de rechterlijke macht betekent dat een verhoging van het aantal zaken. Verandering in de huidige wetgeving en uitvoering van schuldhelpverlening is dus dringend gewenst.

Seppe Raaphorst geeft Frans Schot het certificaat
[Foto: Ellen van der Kemp]

SchuldHulpMaatje

Ook bij de landelijke kerken en christelijke schuldhulporganisaties heeft de schuldhulp-problematiek prioriteit. Daarom hebben ze hun krachten gebundeld in het project 'SchuldHulpMaatje'. In dit project organiseren lokale kerken met de burgerlijke overheid en maatschappelijke organisaties vrijwillige schuldhulpverlening, zodat mensen preventief ondersteund worden om (meer) schulden te voorkomen en schulden op te lossen. In plaatsen als Lelystad, Hellendoorn, Den Haag en Delft is deze aanpak in de praktijk succesvol gebleken. Vrijwilligers zijn onmisbaar en hun arbeid en inzet betaalt zich dubbel uit. Waar professionals vaak grenzen hebben in bereikbaarheid en aandacht en tekortschieten in gebruik van gewoon Nederlands, kunnen vrijwilligers dit volop bieden. De ervaringen in de al genoemde plaatsen leren dat juist die regelmatige persoonlijke aandacht, het uitleggen van moeilijke brieven, formulieren en woorden en het op tijd reageren binnen bepaalde termijnen heel belangrijk zijn om administratief op orde te komen. Uit de schulden komen is vaak ook uit de chaos komen en greep krijgen op te moeilijk geworden omstandigheden. Maatjes kunnen de weg wijzen en de zo verkregen rust werkt helend voor de mensen, die in schuldnood zijn.

Uitreiking certificaten

Ook in Rotterdam is, in samenwerking met migrantenkerken, het project SchuldHulpMaatje van start gegaan. Deze middag vond de officiële uitreiking van de certificaten plaats van de eerste getrainde SchuldHulpMaatjes in Rotterdam. Seppe Raaphorst, Directeur Maatschappelijke Ontwikkeling, Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid, gemeente Rotterdam, heeft de eer om aan acht vrijwilligers het certificaat SchuldHulpMaatje uit te reiken.

Dit certificaat wordt uitgereikt aan ieder, die succesvol de training van negen dagdelen heeft doorlopen. De maatjes zijn zeer gemotiveerd om hun medemens te ondersteunen om grip op de knip en daarmee grip op hun leven te krijgen. Maatje en ondernemer Frans Schot: "Ik ben met mijn cliënt mee geweest op sollicitatiebezoek. Na afloop zei hij: 'You make me grow'. Dat heeft nog nooit iemand tegen me gezegd. Vandaag is hij aan het werk gegaan. Daardoor heeft hij nu al nieuwe schulden kunnen voorkomen."

Nieuwe website in de lucht

Aan het einde van de middag lanceerde Tweede Kamerlid Cynthia Ortega de nieuwe website www.uitdeschulden.nu. Deze site is specifiek gericht op mensen met schulden. Het blijkt immers dat de digitale snelweg voor veel mensen de eerste manier is, waarop ze proberen iets aan hun schuldsituatie te gaan doen. De schaamte om meteen bij anderen hulp te zoeken is vaak oorzaak van uitstelgedrag. Ze vinden hier handvatten om zelf aan de slag te gaan om geldproblemen op te lossen, met name rond het veranderen van het eigen leefstijlgedrag. Ook is er verwijzing naar de helpdesk van SchuldHulpMaatje en door het gebruiken van de verschillende hulpmiddelen hoop op een betere toekomst zonder schulden.

Projectalliantie SchuldHulpMaatje

In de Projectalliantie SchuldHulpMaatje werken samen: Kerk in Actie, het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad, de Evangelische Alliantie, Vereniging Samen Kerk zijn in Nederland, de Protestants Christelijke Ouderenbond, de Vincentius Vereniging Nederland, Modus Vivendi, De Budgetteer, Bos Consulting en Crown Financial Ministries. Meer informatie is te vinden op www.schuldhulpmaatje.nl

Tien jaar noodopvang Plexat

Jan Maasen is medewerker Dienen Bisdom Rotterdam

Plexat is een noodopvang voor vreemdelingen op Katendrecht, een schiereiland op Rotterdam-Zuid. Het tienjarig feestje half mei 2011 is opgeluisterd met een boekje met verhalen van betrokkenen: vrijwilligers, medewerkers en tijdelijke bewoners van het huis. Bisschop A. van Luyn schrijft het voorwoord, theoloog Erik Borgman zorgt voor de uitleiding.

De wereld van vluchtelingen in beeld

'Voor anker' is een juweeltje, mooi geïllustreerd, met ontroerende én schrijnende verhalen. Al lezende maak je kennis met de dagelijkse gang van zaken en met bijzondere hoogte- en dieptepunten. Soms krijgen de verhalen absurde trekjes vanwege de onnavolgbare Nederlandse vreemdelingenpraktijk. Een politieauto, die met blauwe zwaailichten midden in de nacht een illegale vrouw komt afleveren. Een registratiekaartje van de politie uit 1984, dat een Koerd in 2007 in aanmerking doet komen voor generaal pardon. Een bezoek aan het Aanmeldcentrum Rijsbergen op foutief advies van een advocaat, dat geen nare gevolgen heeft omdat de mareschaussee voorstelt dat het bezoek niet heeft plaats gehad. Anderen hebben minder geluk. Zij moeten terug naar het land van herkomst of duiken onder in het illegale circuit.

Diaconaal initiatief

Plexat is een voorbeeld van een parochieel diaconaal initiatief. Het ontstaan geeft te denken. De noodopvang is niet het resultaat van een bewuste beleidskeuze na een uitvoerige analyse van noodsituatie, draagkracht,

middelen en beschikbare mensen. Als die weg was gevolgd, zou Plexat er waarschijnlijk nooit zijn gekomen, weten ook de initiatiefnemers. Plexat is ontstaan uit een spontane daad van naastenliefde. Een diaconaal vrijwilligster trof op een koude winterdag in 2000 een Koerdisch gezin aan voor het kerkgebouw. De familie zou uit het AZC (Asielzoekerscentrum) worden gezet. Ze liet haar hart spreken boven rationele overwegingen: je laat een gezin toch niet op straat staan, zeker niet rond Kerst. Toevallig stonden enige appartementen leeg boven het kerkje op Katendrecht. Uit een goederenproject werd enig meubilair gehaald. Zo kreeg de familie Jakoub onderdak en was Plexat geboren. Gaandeweg leerden de betrokkenen wat het is om uit een spontane daad van naastenliefde een diaconaal project te ontwikkelen. Maar zoals bisschop Van Luyn in het voorwoord schrijft, "hoeveel er ook geregeld moet worden, hoeveel deskundigheid ook moet worden opgebouwd en ingezet, hoeveel financiën ook bijeen moeten worden gebracht, de liefdevolle toewijding van het begin blijft als een rode draad herkenbaar." Zo is 'Voor anker' ook een lofied op de (naasten)liefde. Plexat blijkt "op sommige momenten een plaats van Geloofzaten, Hoopzaten en Liefdezaten", aldus Borgman. "Zoiets is altijd genade, maar het is in de omstandigheden waarin de bewoners van Plexat verkeren niets minder dan een Godswonder."

'Voor anker. Tien jaar omzien naar vreemdelingen in noodopvang Plexat' kost tien euro, excl. verzendkosten bij: Mara, Hang 14, Rotterdam, tel: 010-4116085; e-mail: info@maraprojecten.nl

Ex caritate: uit liefde

Handboek van de Nederlandse actieve vrouwelijke religieuzen

Hub Crijns is directeur van landelijk bureau DISK

Annelies van Heijst, Marjet Derks en Marit Monteiro hebben eind 2010 een bijzonder handboek het licht laten zien. *Ex caritate* behandelt uitgebreid het kloosterleven, het apostolaat en de nieuwe spirit van actieve vrouwelijke religieuzen in Nederland in de 19de en 20ste eeuw. Het is een wonder om zo'n bijzondere studie in handen te hebben als een turf van een boek met 1200 pagina's. Twee delen zouden handelbaarder zijn.

De kenmerkende klederdracht van vrouwelijke religieuzen: lange rokken met sluiers, verdwijnt in Nederland in de jaren tachtig van de vorige eeuw uit het straatbeeld. Dat kledingbeeld keert vanaf de jaren negentig weer terug. Nu dragen moslimvrouwen lange rokken met sluiers. Beide tijdsbeelden hebben tot veel debat geleid: bij de keuze van de zusters om tot andere kleding over te gaan in eigen kring; bij de keuze van moslimvrouwen vooral in externe kring.

De motor achter de religieuze en sociale emancipatie van vrouwen

In sociaal-economische geschiedenissen komen vaak allerlei emancipatiegroepen aan bod. Zo vormen de katholieken in Nederland in de 19de eeuw een minderheidsgroep, die na de gelijkstelling van de godsdiensten in 1848 volop is gaan werken aan emancipatie. Binnen deze bevolkingsgroep zijn het de religieuzen (mannen en vrouwen) of in termen: paters, fraters,

broeders, en zusters die letterlijk de werken van barmhartigheid van de grond tillen en overall opbouwen. Zij zijn de ruggegraat voor het onderwijs en de opvoeding, de zorg en verpleging, de zorg voor gehandicapten en hulpbehoevenden, welzijnswerk, geestelijke leiding en begeleiding en de volksmissies. Waar er een sociale nood is, daar worden al spoedig religieuzen actief. En waar in geschiedenisverhalen de mannen vaak het meest genoemd worden,

zijn er altijd zusters die het vele werk doen (ook in de zorg voor die mannen). Door in deze sociale taken actief te zijn kregen ze een publieke functie, die vooral de zusters een maatschappelijke waardering gaven, die ze zonder die functie als vrouw niet gevonden zouden hebben. In een cultuur waar vrouwen steeds de tweede plaats innamen achter de of hun man, konden zusters vanuit hun religieuze en sociale taak de eerste plaats innemen. Juist dit accent van vrouwenemancipatie, ook binnen de katholieke geschiedenis, is een belangrijk kenmerk van de religieuze zusters. De

emancipatiebewegingen van begin twintigste eeuw voor het vrouwenkiesrecht en in de jaren zestig en zeventig voor de positie van vrouwen konden hierop voortbouwen. Dit aspect komt nu verspreid over de verschillende hoofdstukken in dit handboek aan de orde en verdiende een steviger thematisering.

Zusterleven en werken in de wereld

In de afgelopen twee eeuwen kozen in Nederland een kleine honderdduizend vrouwen voor een kloosterleven, in combinatie met werken in de wereld. *Ex caritate* ('uit liefde') is de

kortst mogelijke samenvatting van het ideaal dat hen bezielde. Veel omstanders waren diep onder de indruk van de manier waarop zusters in de ziekenzorg, het onderwijs en de missie stonden. Maar hun aanpak riep ook kritiek op en hen is liefdeloosheid verweten. Deze omvangrijke maar goed leesbare studie gaat over zowel de binnen- als de buitenkant van dit type religieus leven. Het belicht de kerkelijke en maatschappelijke inbedding en beeldvorming in kunst en media, en gaat over kloosterlijke gebruiken, spiritualiteit en religieus idealisme. Het is de eerste integrale geschiedenis van de ruim negentig verschillende zustercongregaties in Nederland en enkele seculiere instituten.

Opbouw van dit monumentale boek

Ex caritate is een boek dat enerzijds onder de sociale geschiedenis thuishoort en anderzijds onder de culturele en religieuze geschiedenis. Het boek kent een opbouw in twee delen: een deel over de werkzaamheden en een deel over het kloosterleven. De hoofdstukken over de werkzaamheden in opvoeding en onderwijs, verpleging en zorg, zorg voor hulpbehoevenden, in de missie kennen elk een historische en analytische beschrijving, gevolgd door cursiefjes, waarin een zuster, een congregatie, een activiteit is uitgelicht. De hoofdstukken over het kloosterleven gaan over geestelijke leiding en begeleiding, intreden, uittreden, vernieuwing en vergrijzing, en spiritualiteit en volgen eenzelfde opbouw. Dankzij de kaders met losse verhalen en illustraties is *Ex caritate* een blader- en leesboek. De auteurs vertellen heel veel verschillende, soms tegenstrijdige verhalen vanuit wisselende perspectieven. Opvallend is een eigen kritische stem, waarmee ze oude beelden over de zusters corrigeren, maar ook moderne sprookjes, die de geschiedenis te veel naar eigen hand zetten, ontmaskeren. Daarmee is het boek een unieke bron geworden voor de werkelijkheid van de vrouwelijke actieve religieuzen.

Sociale noden als impuls

Bij elk hoofdstuk over de werkzaamheden is te lezen hoe in de 19de eeuw de feitelijke sociale noden de imperatief zijn geworden voor het ontstaan van de congregaties van actieve re-

ligieuze zusters. Er is onderwijns nodig, mensen hebben hulp bij opvoeding nodig, zieken moeten verzorgd en verpleegd, gehandicapten en hulpbehoevenden dienen uit hun taboesfeer gehaald te worden, in welzijnswerk en andere verenigingen kan het nodige gedaan worden. Onder impuls van een bisschop, een pastoor, een pater en direct daarnaast onder impuls van energieke vrouwen ontstonden de congregaties van actieve zusters, die deze concrete sociale nood aanpakten. Per werkveld waren er eigen kenmerken, voorgeschiedenissen, en andere actoren. Het opvallende evenwel is dat de zusters vooral de lege plekken, de zwaarste klussen, de grootste noden hebben aangepakt. Daarbij hadden ze vaak over niet meer te beschikken dan hun eigen lijf, verstand en tijd. Want even opvallend voor die eerste honderd jaar in de geschiedenis van de actieve zusters is hun gebrek aan geld, middelen, voorzieningen, structuren en regelgeving. Vanuit grote soberheid werden werelden opgebouwd. Het is verbazingwekkend dat ondanks die eigen armoede en ondanks de zwaarte van de toegewezen taak zoveel vrouwen kozen voor het zusterleven en hun leven besteed hebben aan onderwijs, verpleging, zorg en missie. Het samenbindende waarom van die keuzes heb ik in de verschillende historische schetsen niet kunnen waarnemen. Misschien is het er ook niet en zoek ik iets, wat in de enkelvoudige verhalen in geuren en kleuren wel tevoorschijn komt.

Veranderingen eind jaren zestig en zeventig vorige eeuw

“Wat een veranderingen in vijf jaar tijd!” In het tweede deel rond het kloosterleven staat als rode draad door het boek heen centraal de grote ommekeer die de zusters intern gemaakt hebben. Met ook hier als katalysator het tweede Vaticaanse Concilie worden einde jaren zestig in de vorige eeuw leefregels versoepeld, kledingvoorschriften gewijzigd, en ondergaan handelen en denken een transformatie. Waar na het moeilijke begin de nadruk is gelegd op vastleggen van leven, denken, leer, en intreden, daar wordt vanaf de jaren zeventig gewerkt aan vernieuwing, verandering, verdieping.

Voor die periode wordt dan ook het uittreden belangrijk en anders beleefd. Zusters gaan op eigen kracht leven binnen het beroep dat ze al uitoefenden of zoeken hun levensgeluk elders. De noodzakelijke drang naar vernieuwing, die al vanaf de jaren vijftig in de congregaties zichtbaar is, leidt tot een anders aanvaarden en respecteren van de uittrekders (voorheen verraders van hun roeping en die van de gemeenschap). Maar de vele uittrekkingen leiden tot uitholling van de eigen groepen. Na de jaren zeventig blijken de meeste congregaties een gat te hebben in de leeftijdsopbouw van gemiddeld 12-15 jaar.

In het werk van de zusters is deze mentale omslag ook waar te nemen. De jaren van ontwikkeling en opbouw hebben niet alleen geleid tot het bouwen van scholen, ziekenhuizen, verpleeg- en verzorgingsinstelling, en kloosters, maar ook tot vastgelegde dagritmes, werkrouines, groepsregels, en leefregels. De structuren lopen van boven naar beneden in strak vastgelegde lijnen. De wereld van de religieuzen lijkt veel op de discipline van leger, ondernemingen, verenigingen en politieke partijen en de vader in het gezin en is daarin niet afwijkend van het gehele sociale organisatiebeeld van de negentiende eeuw, overlopend naar de twintigste. Die strakke manier van organiseren, werken, denken en handelen is de leidende cultuur in de werkzaamheden van de zusters. Dus hebben mensen, die in dit klimaat zijn opgegroeid, onderwezen werden, verzorgd, verpleegd of geestelijk begeleid werden daarmee te maken gehad. De structuur

gaf zekerheid, maar de starheid gaf ook kans op teveel discipline. Er zijn genoeg verhalen in omloop van mensen, die geleden hebben onder het anonieme opvoedingsklimaat en het machtsgebruik door religieuzen. Ze kunnen gelegd worden naast de verhalen van de arbeiders in de bedrijven, de soldaten in het leger, de leden van verenigingen en politieke partijen, en de kinderen in het huis van hun vaders.

Van claustrumgeest tot nieuwe spirit

De auteurs zoeken ook naar een verklaring. Die vinden ze in de kloosterlijke spiritualiteit, die ze voor de periode tot 1970 omschrijven als “claustrumgeest” en voor de periode daarna als “nieuwe spirit”. Het is niet eenvoudig te achterhalen of en hoe zusters dit alles beleefd hebben. De verhalen van congregaties en zusters zijn telkens anders. De auteurs gaan daarom op zoek naar het systeem van het traditionele kloosterwezen. Dat heeft zich op een gegeven moment vastgelegd in wat de auteurs nu aangeven als een ongewenste kant van het spiritueel erfgoed. De meeste religieuzen staan momenteel ver van deze ‘claustrumgeest’ en zien dit niet meer als deel van hun spiritueel erfgoed. De verhalen van mensen, die er onder geleden hebben, noodzaken dit onder ogen te zien en ook te erkennen als deel van de erfenis. Dat is lastig, met name als je verworteld bent geraakt met wat de auteurs nu aangeven als nieuwe spirit.

Hoe verschillend de actieve zustercongregaties ook waren wat betreft hun spirituele wortels, toch delen allen het evangelische ideaal van de liefde. Dat is hun fundament en hun doelstelling: van daaruit leefden zusters en dat willen ze uitdragen. Vandaar dat de titel van dit uitstekende boek naar de werkelijkheid verwijst: *Ex caritate*: uit liefde.

Annelies van Heijst, Marjet Derks en Marit Monteiro, *Ex caritate. Kloosterleven, apostolaat en nieuwe spirit van actieve vrouwelijke religieuzen in Nederland in de 19^e en 20^e eeuw*, Verloren, Hilversum, 2010, ISBN 978-90-8704-153-3, 1195 blz. gebonden, geïllustreerd, € 35,-.

Arbeid en menselijke waardigheid in een tijd van globalisering

Gerard van Eck is trainer en eindredacteur van *Ondersteboven*

In 2008 is het Centrum voor de Sociale Leer van de Kerk door de Bisschop van Haarlem-Amsterdam opgericht. Dit Centrum heeft tot doel de kennis en toepassing van deze leer te verbreiden. Op vrijdag 22 oktober 2010 is op De Tiltenberg - centrum voor kerkelijke opleidingen in het bisdom Haarlem - het derde symposium gehouden van het CSLK. Centraal staat het thema **arbeid en menselijke waardigheid in een tijd van globalisering**.

Prof. dr. Gerard van Wissen, voorzitter van het CSLK, legt het thema arbeid in de encycliek *Caritas in Veritate* van paus Benedictus XVI uit. Hij wijst erop dat arbeid vaak wordt ondergewaardeerd en louter als productiefactor wordt beschouwd. Hij noemt het onbegrijpelijk, dat de suggestie van de paus om een internationale autoriteit te aanvaarden in verband met de globalisering van de arbeid, zo is bekritiseerd, omdat de noodzaak daartoe eigenlijk evident is. Hij wijst erop dat de paus een sociale markteconomie ziet als het meest beantwoordend aan de menselijke waardigheid, mits aan een aantal randvoorwaarden is voldaan.

Wisselende kijken op arbeid

Drs. Hub Crijns, directeur van Landelijk bureau DISK, verwijst in zijn inleiding naar onderzoeken rond arbeid en inkomen. Er is een stroming die betaald werk verkiest boven een herverdelingsinkomen. In de jaren zeven-

tig en tachtig is er een stroming die inkomen boven arbeid stelt, omdat in het herverdelen van zowel arbeid als inkomen een oplossing voor de economische crisis gezocht wordt. Een derde stroming met minder invloed zoekt de ontwikkeling van een arbeidsbestel naast

een zorgbestel met als inzet een gelijkwaardige maatschappelijke positie. Uiteindelijk heeft sinds de jaren negentig de visie dat betaald werk boven inkomen gaat het debat gewonnen. Tengevolge daarvan worden mensen, die geen betaalde arbeid hebben, helaas vaak als tweederangsburgers beschouwd.

In het vervolg van zijn inleiding gaat Crijns uitgebreid in op de visies op arbeid. Hoewel het meest gebruikte woord in het sociaal-economisch debat, is een omschrijving niet zo eenvoud-

dig. Onder verwijzing naar de studies in het *Handboek Arbeid en Kerk - Arbeid, zin en geloof* (Crijns, e.a., 2006) brengt hij de voornaamste aspecten, functies en soorten van arbeid in beeld. Vervolgens gaat hij in op hoe mensen betaalde arbeid waarderen en of ze er bezieling of spiritualiteit in terugvinden. Uit het recente onderzoek *Beroep en bezieling. Pastores in gesprek met mensen op de werkvloer* (Crijns, e.a., 2010) blijkt dat de fysieke inspanning niet als het belangrijkste aspect van het werk wordt gezien en ervaren, noch de beloning, maar vooral de sociale kant. De materiële functies en factoren zijn niet doorslaggevend voor de bezieling die mensen aan de arbeid ontleen. Mensen hebben vanaf de jaren negentig steeds

meer een combinatie-scenario ontwikkeld, waarin ze betaalde arbeid, zorgarbeid en vrije tijd combineren, vooral binnen een huishouden. Hij spreekt van een 'hedonisering van de arbeid', hetgeen vooral wil zeggen hoe mensen in hun arbeid een mate van geluk willen vinden. Betaalde arbeid wordt in de laatste tien jaar steeds sterker van een zingevingskader voorzien: we werken tot meerdere eer en glorie van onszelf vanuit de vraag 'Wat kan ik met het werk bereiken?'.

Tegelijk is volgens Crijns waar te nemen dat in de maatschappelijk omschrijving van arbeid de materiële kant heel erg is benadrukt. We leven in een samenleving, waarin de participatie ten eerste en met nadruk gerealiseerd dient te worden via een betaalde baan. Menselijke waardigheid heeft hier een economische invulling gekregen. Binnen die maatschappelijke norm is participatie zonder betaalde baan altijd een gebrekkige. Nog anders gezegd: aan het ontbreken van betaald werk is af te lezen hoe menonwaardig het leven wordt. Tenslotte is o.a. in de globaliserende economie gebleken hoe binnen een economische reken-som, die gericht is op het maken van winst, de meeste van de persoonlijke en maatschap-pelijke kanten op arbeid kunnen wegvallen. Het streven naar alleen maar winst op een ano-nieme wereldwijde markt kan zelfs economie en maatschappij ontwrichtend werken, zoals de recente kredietcrisis nog eens nadrukkelijk geleerd heeft. In deze reken-som is er van men-selijke waardigheid niets meer terug te vinden.

Arbeid en rust

Drs. Jan Jorrit Hasselaar, beleidsadviseur van CNV Vakcentrale, stelt de sabbatsrust centraal als bron van menselijke waardigheid. De sab-batsrust - tijd door de Heer apart gezet - is de inspiratiebron voor de werkdagen eromheen; de sabbat 'draagt' de andere dagen, zoals de middelste kaarsenhouder van de *menorah*

(Joodse zevenarmige kandelaar, red.) de andere draagt. De sabbat verwijst naar het Koninkrijk van God en het genieten van Zijn schepping en aldus naar vrijheid en creati-viteit.

Bedrijven en maatschappelijk verantwoord ondernemen

Namens VNO-NCW spreekt mr. drs. Huib Klamer, secretaris Levensbeschouwing en maatschappelijk ondernemen, die er blijk van geeft goed op de hoogte te zijn van de katholieke sociale leer en de boodschap van de verschillende encyclieken, waarvan hij het belang en de invloed onderstreept. Hij wijst erop dat de zorg-markteconomie - ook wel het Rijnlandse model genoemd - de voorkeur heeft in het denken van de werkgeversorganisatie, hoewel de laatste jaren het Angelsaksische model ('geld maken met geld') sterk naar voren is gekomen. Hij geeft verschillende voorbeelden hoe bedrijven worden aangesproken op en alert worden gemaakt voor mogelijke schen-dingen van de menselijke waardigheid en hoe zij actief met deze vraagstukken bezig zijn. Centrale thema's hierbij zijn: kinderarbeid, de vrijheid van vakvereniging, de gelijkheid van man en vrouw en de vraag wat een leefbaar loon moet zijn in een bepaalde samenleving. Daarbij schetst hij tevens verschillende di-lemma's waar bedrijven voor komen te staan.

Presentatie publicatie *De menselijke arbeid*

Na een paneldiscussie is het eerste exemplaar van een nieuwe publicatie *De menselijke arbeid in de Katholieke Sociale Leer, ontwikkeling en actualiteit* van diaken Ph. Weijers aan hulp-bisschop J. van Burgsteden overhandigd. Het boek kan als naslag dienen voor een ieder die zich wil verdiepen in de Sociale Leer van de Katholieke Kerk, in het bijzonder met betrek-king tot de menselijke arbeid.

Het boek van Philip Wijers *De menselijke arbeid in de Katholieke Sociale Leer, ontwikkeling en actualiteit* is te koop voor € 9,95 (exclusief porto); het boek naar aanleiding van het symposium *Arbeid en Men-selijke Waardigheid in een tijd van Globalisering* voor € 7,95 (excl. porto). Voor bestellingen: Marieke Karsten, e-mail mkarsten@tiltenberg.org. Het *Handboek Arbeid en Kerk* is te koop voor € 20,= (exclusief porto) en het interviewboek *Beroep en bezieling* voor 29,90 (exclusief porto) bij landelijk bureau DISK: info@disk-arbeidspastoraat.nl

Agenda & weetjes

Henk Meeuws verdedigt zijn proef-schrift *Diakonie. Van grondslagen-onderzoek tot een pleidooi voor een diaconale mystagogie* op dinsdag 18 oktober vanaf 14.00 uur in de aula van de universiteit Tilburg. De promotiecommissie bestaat uit prof. dr. A.J. Baart, promotor, prof. dr. E. Borg-man, prof. dr. F. Vosman, prof. dr. J. Wissink, prof. dr. A. Dillen en prof. dr. H. Noordegraaf.

Op zaterdag 8 oktober a.s. reikt het bisdom Rotterdam voor de derde keer de Diaconieprijs 'Brood en rozen' uit. Bij de instelling van de prijs in 2008 is bepaald dat de uitreiking plaats zal vinden op de zaterdag tussen de feestdagen van Sint Maarten (11 november) en de H. Elisabeth van Thüringen (17 november). De prijsuitrei-king is vervroegd om een bijzondere reden. Op 8 oktober organiseert de Pastorale Dienst-verlening een impulsdag voor alle kerkelijke vrijwilligers rond de focusgroep 'gezinnen met jonge kinderen'.

Op 4 oktober 2011 van 10.00-16.00 uur vindt in klooster Mariënborg te 's-Hertogenbosch de jaarlijkse bijeenkomst plaats van de instelling Pastoraat Woonwagengebwoners in Nederland. Thema: *Afscheid van de overledenen*. Wilt u deze bijeen-komst bijwonen, schrijft u zich dan in vóór 16 september a.s., tel. 073-6921399; pw@telfort.nl.

De dienst Kerk en Samenleving van het bisdom Roermond organiseert in het najaar een cursus over armoede in Nederland, samen met de Protestantse Kerk in Nederland. De cursus, die drie avonden in beslag neemt, is bedoeld voor (pastorale) vrijwilligers die binnen en buiten de parochie in contact komen met mensen die kwetsbaar

zijn en vaak leven in armoede. De data zijn 28 september, 12 oktober en 2 november. De cur-sus vindt plaats in de Johanneskerk te Sittard van 19.30 tot 22.00 uur. Tel: 06-24488442. E-mail: hub.vossen@hetnet.nl

Twee cursussen over 'Armoede onder de loep', een voor vrijwilligers en een voor professionals, worden in het najaar op locatie verzorgd door een consulent maatschappelijke activering, werkzaam bij Terra, een samenwerkingsverband van het maatschappelijk activeringswerk in Flevoland, Gelderland, Utrecht en Overijssel. Voor meer informatie, prijsopgave en voor aanmelding kunt u mailen of telefonisch contact opnemen met Patricia Nijland: patricianijland@kcwo.nl of telnr.: 06 13645082.

'Verweer en vernieuwing' is het motto van de vijf regionale Al-liantiedagen in het najaar van de Sociale Alliantie. Inhoudelijk draait het om de aanscherping van de WWB en de invoering van de Wet Werken naar Vermogen. Het pro-gramma wordt in september bekend gemaakt. Zie verder op www.socialealliantie.nl of www.armekant-eva.nl of www.stichtingclip.nl.

Vrijdag 14 oktober: Amsterdam - regio West

Donderdag 20 oktober: Bergen op Zoom - regio Zuidwest

Donderdag 27 oktober: Zutphen - regio Oost ism Gelderse Aanpak

Vrijdag 4 november: Roermond - regio Zuid-oost ism De Pijler

Woensdag 9 november: Beilen - regio Noord

Cordaid Programma Nederland

Cordaid Programma Nederland helpt op diverse manieren om diaconaal werk in parochies en in Nederland mogelijk te maken. Zo is ook de vernieuwing van *Diakonie & Parochie* door Cordaid Programma Nederland mogelijk gemaakt. Dus uw diaconaal initiatief kan ondersteund worden.

Als u meer wilt weten hoe Cordaid u kan ondersteunen, bezoek dan de site www.cordaid.nl. Kijk in de menubalk naar *Over Cordaid* en klik vervolgens op *Steun voor uw project*.

Project indienen

Maakt u zich met uw stichting of vereniging sterk voor de meest kwetsbaren in Nederland? En kunt u daar wel wat extra steun bij gebruiken? Dien dan een aanvraag in bij Projecten Nederland. Met dit fonds steunt Cordaid projecten die zich richten op Nederlanders die in moeilijkheden verkeren.

Op de webstek vindt u de criteria voor projectaanvragen, het aanvraagformulier en het rapportage protocol. Meer weten?

Cordaid Nederland

Postbus 16440

2500 BK Den Haag

T: 070 31 36 255

E: bb-cn@cordaid.nl

Cordaid Bond Zonder Naam

Cordaid Bond Zonder Naam biedt in het programma Armoedebestrijding in Nederland financiële steun aan mensen in Nederland, die buiten hun schuld in de problemen zijn gekomen. Daarnaast steunt Cordaid Bond Zonder Naam projecten voor kwetsbare groepen, zoals daklozen, asielzoekers en (ex-)verslaafden.

Nieuw is de mogelijkheid om als maatje van het project SchuldHulpMaatje voor de cliënt steun aan te vragen. Cordaid Bond Zonder Naam verdubbelt de inzet die u zelf als Parochiële Caritas Instelling, diaconie of Noodfonds doet. U kunt zo meer voor uw maatje in nood doen, bijvoorbeeld om acute woonuitzetting of energie afsluiting te voorkomen of een kapotte wasmachine of koelkast te vervangen. Meer weten? Klik dan op www.cordaid.nl/nl/bond-zonder-naam-home.html

Cordaid Bond Zonder Naam

Postbus 16437

2500 BK Den Haag

T: 070-3136220

E: info@cordaidbondzondernaam.nl

Donateurs

De Diaconale Alliantie zoekt ook donateurs. Het opzetten en bijhouden van deze digitale ontmoetingsplek kost geld. We zijn geholpen met elke bijdrage, klein of groot. Uw financiële gift maakt de instandhouding van deze diaconale website mogelijk.

Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad (LKDB),

Kamer van Koophandel 41183443,
Bankrekening nummer 171432, ten name van beheersstichting LKDB, onder vermelding van "Gift Diaconale Alliantie".

Abonneer u op Diakonie & Parochie

De kosten voor de jaargang 2011 bedragen € 17,10, inclusief portokosten. Na opgave ontvangt u de resterende nummers van de jaargang thuisgestuurd. De kosten voor de jaargang 2012 zullen maximaal € 20,00 zijn, inclusief portokosten. Voor dat bedrag heeft u een praktisch diaconaal vaktijdschrift, waardoor u op de hoogte blijft van de ontwikkelingen op het katholieke diaconale terrein.

Mail uw volledige adresgegevens naar administratie@rkdiaconie.nl

Diakonie & Parochie

Wat is dit voor een tijdschrift?

Onder *Diakonie* verstaan we:

- allerlei manieren waarop
- groepen christenen (waaronder parochies)
- zich solidariseren met mensen in nood
- of werken aan het oplossen van maatschappelijke problemen.

Diakonie & Parochie is een tijdschrift dat speciaal naar parochies en Parochiële Caritas Instellingen kijkt. Het wil de lezers helpen parochies te doen uitgroeien tot meer diaconale gemeenschappen.

Diakonie & Parochie is een uitgave van het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad, een werkgroep van de diaconale dienstverleners uit de bisdommen en enkele landelijke katholieke diaconale organisaties. Het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad vormt ook de redactieraad. Het tijdschrift verschijnt vier keer per jaar.

Abonnementsprijs € 17,10 in 2011, losse nummers: € 5,00 excl. porto.

Voor abonnementen en bestellingen:

LKDB, Luijbenstraat 17, 5211 BR 's-Hertogenbosch.

E-mail met opgave van alle adresgegevens: administratie@rkdiaconie.nl

Abonnementen worden automatisch verlengd, tenzij schriftelijk wordt opgezegd voor 1 november.

Het tijdschrift werkt nauw samen met de site van de Diaconale Alliantie www.rkdiaconie.nl

Kijk voor meer diaconale voorbeelden en meer diaconale spiritualiteit op deze site. Doe er zelf aan mee.

Vraag een inlogcode aan. Bezoek www.rkdiaconie.nl

Colofon

Aan dit nummer van *Diakonie & Parochie* werkten mee: Mariëlle Beusmans, Femmy Bouma, Hub Crijns, Gerard van Eck, Peter Hoefnagels, Ellen van der Kemp, Margriet Kok, Jan Maasen, Henk Meeuws, Ernst Meyknecht, Erik Sengers, Jacq Steeghs, Jozef Wissink, Marie-Jeanne Zuidervaart.

Eindredactie: Hub Crijns.

Foto omslag: Hub Crijns.

Redactie en uitgever: LKDB, 's-Hertogenbosch.

Opmaak: Van Eck Design, Boskoop.

Druk: Drukkerij Accuraat Breda.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen uit dit tijdschrift wordt op prijs gesteld, mits de bron wordt vermeld. Uitgezonderd zijn foto's, gedichten en cartoons.

ISSN 0922-9647

Meditatief

Aandacht

Marinus van den Berg

Aandacht is eerbiedig.
Ze dringt zich niet op.
Ze kan wachten,
ze laat vertrouwen groeien.

Aandacht is ontvankelijk.
Ze stelt zich open.
Ze leeft zich in.
Ze kan ontvangen.

Aandacht is tijd.
Ze neemt de tijd,
ze jaagt niet op.
Ze overhaast zich niet.

Aandacht is attent.
Ze ziet het kleine.
Ze vergeet niet.
Ze doet wat ze zegt.

Aandacht is trouw.
Ze blijft komen.
Ze houdt de lange duur vol.
Ze komt ook in moeilijke tijden.

Aandacht is aanwezigheid.
Ze kent de waarde van er zijn.
Ze weet stil te zijn.
Ze is eenvoudig.

Aandacht heelt onze wonden.
Aandacht verscherpt onze innerlijke kracht.
Aandacht schept gemeenschap.

Gelukkig de mens die aandacht
schenkt en die aandacht ontvangt.

Uit: *Medemens*,
Kerk in Actie,
2009, pag. 63.